

Έντυπο υλικό στα

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ

Γ' ΤΑΞΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

**Ανακαλύπτουμε εικόνες,
πρόσωπα και ιστορίες**

Τόμος 3ος

**Έντυπο προσωρινό υλικό στα
ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ
Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ**

**Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ
Ανακαλύπτουμε εικόνες,
πρόσωπα και ιστορίες**

**Το έντυπο προσωρινό υλικό στα
Θρησκευτικά δημιουργήθηκε με
την ευθύνη της Επιτροπής Εμπει-
ρογνωμόνων του Ινστιτούτου Εκ-
παιδευτικής Πολιτικής στο πλαίσιο
υλοποίησης του Υποέργου «Εκ-
πόνηση Προγραμμάτων Σπουδών
Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας
Εκπαίδευσης και Οδηγών για τον Εκ-
παιδευτικό «Εργαλεία Διδακτικών
Προσεγγίσεων» της Πράξης «ΝΕΟ
ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα) -**

Νέο Πρόγραμμα Σπουδών». Το παρόν υλικό συνοδεύει το αντίστοιχο Πρόγραμμα Σπουδών και τον Οδηγό Εκπαιδευτικού.

Στο έντυπο προσωρινό υλικό για τα Θρησκευτικά Γ΄ Δημοτικού συνεργάστηκαν με τα μέλη της Επιτροπής Εμπειρογνωμόνων, και είχαν την παιδαγωγική επιμέλεια οι παρακάτω εκπαιδευτικοί:

ΣΥΝΤΑΞΗ ΦΑΚΕΛΟΥ

**Σταύρος Γιαγκάζογλου,
Σύμβουλος ΥΠΠΕΘ**

**Θανάσης Νευροκοπλής,
ΜΤη Θεολογίας, εκπαιδευτικός
Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης,**

**μέλος της Επιτροπής Εμπειρογνω-
μόνων**

**Αντώνης Παναγάκης,
εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας
Εκπαίδευσης, μέλος της Επιτροπής
Εμπειρογνωμόνων**

**Κατερίνα Βαλλιανάτου,
εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας
Εκπαίδευσης**

**Ματίνα Βαρκάδου,
εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας
Εκπαίδευσης, θεολόγος**

**Δήμητρα Κολόμβου,
εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας
Εκπαίδευσης**

**Πηνελόπη Νικολαΐδου,
εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας
Εκπαίδευσης**

**ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΜΟΡΦΟΠΟΙΗΣΗ
ΦΑΚΕΛΟΥ**

Θανάσης Νευροκοπλής

ΕΙΚΟΝΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ

Γιάννης Ζήκας, Φιλοκαλικό (1986)

Η αξιολόγηση, η κρίση των προσαρμογών και η επιστημονική επιμέλεια του προσαρμοσμένου βιβλίου πραγματοποιείται από τη Μονάδα Ειδικής Αγωγής του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

Η προσαρμογή του βιβλίου για μαθητές με μειωμένη όραση από το ΙΤΥΕ – ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ πραγματοποιείται με βάση τις προδιαγραφές που έχουν αναπτυχθεί από ειδικούς εμπειρογνώμονες για το ΙΕΠ.

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ
ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

**ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

ΦΑΚΕΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

**Έντυπο προσωρινό υλικό στα
Θρησκευτικά Γ' Δημοτικού**

Τόμος 3ος

Ι.Τ.Υ.Ε. «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

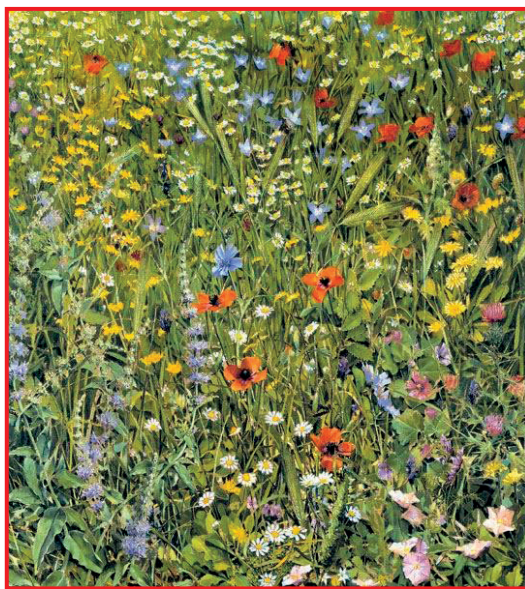
**«Χριστός Ανέστη»
Γιορτάζοντας το χριστιανικό
Πάσχα
ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 7**

5 / 97

Το Πάσχα της Εκκλησίας είναι μια ολόκληρη διαδρομή στα χνάρια του Σταυρού και της Ανάστασης του Χριστού. Είναι η ελπίδα της ζωής και η νίκη κατά του θανάτου. Το χριστιανικό Πάσχα, που κορυφώνεται στην Ανάσταση του Χριστού, είναι η γιορτή της χαράς και της έμπρακτης Αγάπης προς όλους.

I. Στον δρόμο για το Πάσχα

Από τις διηγήσεις της Αννούλας

Έπαιρνα πάντα το μήνυμα της άνοιξης Φλεβάρη. Κάθε πρωί έβγαινα, πριν πάω σχολείο, στο μπαλκονάκι της κουζίνας και φώναζα το γάτο μου, που κοιμόταν στο υπόγειο. Του έβαζα λίγο γάλα στο πιατάκι του και τον κοίταζα που το έπινε. Μετά έφευγα. Εκεί, κάποιο από τα πρωινά, λάβαινα το μήνυμα. Η άνοιξη πλησίαζε· ήταν κοντά. Το τίβισμα των πουλιών γινόταν διαφορετικό. Κι ο αέρας πιο απαλός. Ήμουν βέβαιη γι' αυτό. Και το μήνυμα όσο απροσδιόριστο και να 'ταν, γινόταν σίγουρο, δεν αμφέβαλα. Ήταν η άνοιξη που ερχόταν.

Είχαν αρχίσει και οι Χαιρετισμοί της Παναγίας στην εκκλησία. Τα «χαίρε» προς την Παναγία έσμιγαν με μια περίεργη χαρά μέσα

μου. Ήταν η αλλαγή του καιρού,
που ξυπνούσε πιο έντονα τη ζωή
στην καρδιά μου; Η μέρα που με-
γάλωνε διαρκώς; Ποτέ δεν χώνεψα
τη νύχτα. Ήταν όλ' αυτά και μαζί οι
Παρασκευές. Ο Ακάθιστος Ύμνος.
«Ανοίξω το στόμα μου και πληρω-
θήσεται Πνεύματος».

Α. Κωστάκου-Μαρίνη, Το Πάσχα
της Αννούλας

Η Μεγάλη Σαρακοστή

Είναι η περίοδος των σαράντα
ημερών που ξεκινάει από την Κα-

θαρά Δευτέρα και φτάνει ως την Μεγάλη Εβδομάδα. Για τους χριστιανούς είναι μια περίοδος νηστείας και προετοιμασίας για τη μεγάλη γιορτή του Πάσχα. Στο διάστημα αυτό οι πιστοί καλούνται να μετανιώσουν για τα λάθη τους, αλλά και να συγχωρήσουν τους άλλους. Στη διάρκεια της Σαρακοστής, έχουμε τους Χαιρετισμούς της Παναγίας το απόγευμα κάθε Παρασκευής.

Οι Χαιρετισμοί της Παναγίας και ο Ακάθιστος Ύμνος

Γιατί λέγεται «Ακάθιστος Ύμνος»;

Το 626 μ.Χ. η Κωνσταντινούπολη βρισκόταν σε πολύ δύσκολη θέση. Ο αυτοκράτορας Ηράκλειος, με το μεγαλύτερο μέρος του βυζαντινού στρατού, είχε εκστρατεύσει εναντίον των Περσών. Τότε οι Πέρσες

συμμάχησαν με τους Αβάρους και με πολυάριθμο στρατό πολιορκήσαν την πρωτεύουσα του Βυζαντίου από στεριά και θάλασσα.

Ο πρωθυπουργός Βώνος και ο Πατριάρχης Σέργιος οργάνωσαν υπεράνθρωπη αντίσταση και απέκρουσαν τις σφοδρές επιθέσεις των εχθρών. Όσοι μπορούσαν να κρατήσουν όπλα βρίσκονταν στις επάλξεις, ενώ ο άμαχος πληθυσμός κατέκλυζε τις εκκλησίες και προσευχόταν στον Θεό και τη Θεοτόκο Μαρία για τη σωτηρία της Πόλης. Ο Πατριάρχης με την εικόνα της Παναγίας περιφερόταν στα τείχη και εμπύχωνε τους πιστούς υπερασπιστές. Η τελική επίθεση όμως είχε ξεσπάσει και οι αμυνόμενοι φαινόταν ότι δε θα άντεχαν για πολύ ακόμη.

Τότε συνέβη κάτι απροσδόκητο

και φοβερό. Μια πολύ δυνατή θύελλα ξέσπασε ξαφνικά και τα εχθρικά καράβια, που πολιορκούσαν τη Βασιλεύουσα, άρχισαν να καταποντίζονται το ένα μετά το άλλο. Έντρομοι οι εχθροί εγκατέλειψαν την πολιορκία και τράπηκαν σε φυγή.

Ένα μεγάλο θαύμα είχε γίνει και οι υπερασπιστές της Πόλης απέδωσαν τη σωτηρία τους στην πολιούχο τους Θεοτόκο. Το βράδυ της επόμενης μέρας, όλοι οι κάτοικοι συγκεντρώθηκαν στον ιερό ναό της Παναγίας των Βλαχερνών, για να εκφράσουν την ευγνωμοσύνη τους. Εκεί όλοι μαζί έψαλλαν όρθιοι τον Ύμνο στην Παναγία, που έμεινε στην ιστορία με το όνομα «Ακάθιστος Ύμνος».

Θρησκευτικά ΣΤ΄ Δημοτικού, 2006

Τι είναι οι Χαιρετισμοί;

Ο Ακάθιστος Ύμνος λέγεται και Χαιρετισμοί, όπως και η Ακολουθία στην οποία ψάλλεται, επειδή με αυτόν οι χριστιανοί απευθύνονται προς την Παναγία πολλές φορές, με τη φράση που της είπε ο άγγελος στον Ευαγγελισμό, δηλαδή με τη λέξη «χαίρε».

Η Ακολουθία του Ακαθίστου Ύμνου περιλαμβάνει δύο μέρη:

α. τον Κανόνα και β. τους Χαιρετισμούς (Κοντάκιο του Ακαθίστου Ὑμνου) που απαγγέλλονται από τον ιερέα μπροστά στην εικόνα της Παναγίας, ενώ οι ψάλτες απαντούν ψάλλοντας «Χαίρε Νύμφη Ανύμφευτε» και «Αλληλούϊα». Ο Κανόνας ψάλλεται ολόκληρος κάθε Παρασκευή.

Οι Χαιρετισμοί αποτελούνται από 24 οίκους, δηλαδή 24 ομάδες μικρών στίχων. Η πρώτη ομάδα ξεκινά από το γράμμα Α και η τελευταία από το Ω. Όλος ο Ακάθιστος Ὑμνος δεν αποτελεί προσευχή ικεσίας, αλλά δοξολογεί και υμνεί την Παναγία.

Τῆ ὑπερμάχῳ στρατηγῶ τὰ
νικητήρια,
ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν
εὐχαριστήρια,
ἀναγράφῳ σοι ἡ πόλις σου, Θεοτόκε·
ἀλλ' ὡς ἔχουσα τὸ κράτος
ἀπροσμάχητον,
ἐκ παντοίων με κινδύνων
ἐλευθέρωσον,
ἵνα κράζω σοί, Χαῖρε Νύμφη
ἀνύμφευτε.

Σ' εσένα Θεοτόκε, την υπέρμαχο
στρατηγό, η πόλη σου χρωστάει τη
νίκη.

Θερμά σε ευχαριστεί, γιατί με τη
βοήθειά σου
σωθήκαμε από τις συμφορές.

Εσύ όμως, που η δύναμή σου είναι
ακατανίκητη, ελευθέρωσε κι εμένα
από κάθε είδους κίνδυνο, για να
σου ψάλλω δυνατά: Χαίρε, Νύμφη
ανύμφευτε.

Η Καθαρά Δευτέρα

– Γιατί τη λένε Καθαρή Δευτέρα; Είχα ρωτήσει κάποτε τη μητέρα μου. Οι άλλες Δευτέρες είναι βρώμικες;

Η μητέρα μου είχε χαμογελάσει και είχε απαντήσει:

– Όχι βέβαια, αλλά η Δευτέρα τούτη είναι η πρώτη μέρα της Μεγάλης Σαρακοστής. Σαράντα μέρες, που νηστεύουμε από κρέας, ψάρι, γαλακτερά. Μετά φτάνει η Μεγάλη Εβδομάδα που νηστεύουμε ακόμη κι απ' το λάδι κι έρχεται πια και η

αγία και μεγάλη Κυριακή του Πάσχα! Τον παλιό λοιπόν καιρό, που νήστευαν και τις σαράντα μέρες απ' το λάδι, οι νοικοκυρές έπλεναν τις κατσαρόλες στην κουζίνα, διότι δεν θα μαγείρευαν πια λαδερό φαΐ έως το Πάσχα. Εξαίρεση έκανε η μικρή Λαμπρή, η μέρα του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου, που τρώμε ψάρι. Γι' αυτό ονομάστηκε η μέρα τούτη, πρώτη μέρα της Σαρακοστής, Καθαρή Δευτέρα.

Άννα Κωστάκου-Μαρίνη, Το Πάσχα της Αννούλας

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Φτιάχνουμε τον χαρταετό της τάξης μας για την Καθαρά Δευτέρα.

Έθιμα της Καθαράς Δευτέρας

Η ημέρα της Καθαράς Δευτέρας γιορτάζεται έντονα σε όλη την Ελλάδα με διάφορα έθιμα και αποτελεί επίσημη αργία. Σε όλη την Ελλάδα τρώνε λαγάνα, δηλαδή άζυμο ψωμί, ταραμά, θαλασσινά, λαχανικά και φασολάδα χωρίς λάδι. Κύριο έθιμο είναι το πέταγμα του χαρταεταού.

Έθιμα της Σαρακοστής

Τα παλιά χρόνια οι νοικοκυρές έφτιαχναν την κυρα-Σαρακοστή για να μετράνε τις εβδομάδες μέχρι το Πάσχα. Χρησίμευε δηλαδή σαν ημερολόγιο για τις εβδομάδες από την Καθαρά Δευτέρα μέχρι και τη Μεγάλη Εβδομάδα.

Η κυρα-Σαρακοστή είναι μια χάρτινη ζωγραφιά, μιας γυναίκας με

επτά πόδια, ένα για κάθε εβδομάδα της Σαρακοστής. Έχει τα χέρια της σταυρωμένα γιατί προσεύχεται και κρατά ένα σταυρό, γιατί πηγαίνει στην εκκλησία. Δεν έχει όμως στόμα για να δείξει ότι νηστεύει. Κάθε εβδομάδα που περνούσε, οι νοικοκυρές της έκοβαν και ένα πόδι. Το τελευταίο το έκοβαν το Μεγάλο Σάββατο.

Σε πολλά μέρη οι νοικοκυρές φτιάχνουν την κυρα-Σαρακοστή από ζυμάρι και βάζουν και πολύ αλάτι για να διατηρηθεί. Αλλού πάλι, την έφτιαχναν από πανί που το γέμιζαν με πούπουλα.

Την Κυρά Σαρακοστή που 'ναι έθιμο παλιό οι γιαγιάδες μας τη φτιάχναν με αλεύρι και νερό.

Για στολίδι της φορούσαν
στο κεφάλι έναν σταυρό
μα το στόμα της ξεχνούσαν
γιατί νήστευε καιρό.
Και τις μέρες της μετρούσαν
με τα πόδια της τα επτά.
Κόβαν ένα τη βδομάδα
μέχρι να 'ρθει η Πασχαλιά.

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

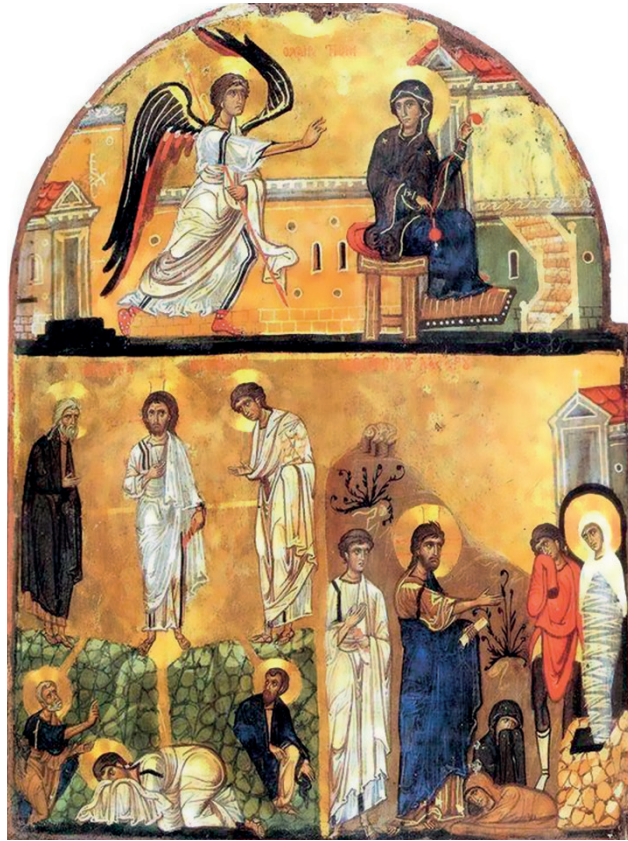
- 1.** Βρίσκουμε νηστίσιμα φαγητά και συνταγές από όλη την Ελλάδα. Στη συνέχεια κάνουμε ένα πίνακα με φαγητά νηστίσιμα που μπορούμε να τρώμε κατά τη διάρκεια της Σαρακοστής.
- 2.** Δοκιμάζουμε τις ικανότητές μας στη μαγειρική. Επιλέγουμε ένα απλό νηστίσιμο γλυκό και το φτιάχνουμε όλοι μαζί στην τάξη. Κερνάμε και το άλλο τμήμα και τους ευχόμαστε «Καλή Σαρακοστή»!
- 3.** Συμβουλευόμαστε τον φάκελο του Μουσείου Μπενάκη και φτιάχνουμε τη δική μας κυρα-Σαρακοστή: μία μεγάλη

για την τάξη και μία μικρή για το δωμάτιό μας.

- 4.** Φτιάχνουμε τη δική μας νηστεία. Αρχικά, συζητάω με την ομάδα μου τί σημαίνει «νηστεία». Έπειτα, αποφασίζουμε ο καθένας από εμάς να επιλέξει, για μία εβδομάδα, να μην παρακολουθήσει τηλεόραση ή να μην ανοίξει τον ηλεκτρονικό του υπολογιστή ή να μην παίξει το αγαπημένο του ηλεκτρονικό παιχνίδι κ.λπ. Μετά από μία εβδομάδα όλοι μαζί στην ομάδα συμπληρώνουμε τον παρακάτω πίνακα:

Όνομα	Τι απο- φάσισα να μην κάνω;	Τα κατὰ- φερα;	Τι με δυ- σκόλεψε;	Τι έκανα αντί για αυτό που «νήστε- ψα»;

Το Σάββατο του Λαζάρου

Ο Λάζαρος ήταν φίλος του Χριστού και ζούσε με τις δυο αδερφές του στη Βηθανία, μια μικρή πόλη κοντά στα Ιεροσόλυμα. Ήταν τριάντα χρονών, σχεδόν συνομήλικος με τον Ιησού. Κάποτε όμως, έφεραν στον Χριστό την είδηση ότι ο φίλος του αρρώστησε.

Όταν έφτασε στη Βηθανία βρήκε τις δυο αδερφές να θρηνοούν τον

Λάζαρο που είχε πεθάνει πριν τέσσερις μέρες. Ο Ιησούς αναστέναξε και ζήτησε να τον πάνε στον τάφο, κι εκεί δάκρυσε. Οι αδερφές περίμεναν έξω από τον τάφο με λαχτάρα και πίστη λέγοντας:

– Κύριε, αν ήσουν εδώ δε θα πέθαινε ο αδερφός μας.

Τότε ο Ιησούς πλησίασε και φώναξε:

– Λάζαρε, έβγα έξω.

Και ο Λάζαρος, ο αγαπημένος φίλος του Χριστού, αναστήθηκε.

Ιω 11, 1-44

Έθιμα και παραδόσεις για το Σάββατο του Λαζάρου

Ο ελληνικός λαός γιορτάζει το Σάββατο του Λαζάρου διαφορετικά από τόπο σε τόπο. Παλιότερα

τα έθιμα ήταν πιο πολλά, μα με τον καιρό αρκετά λησμονήθηκαν. Για παράδειγμα, σε πολύ λίγα μέρη πλέον τραγουδούν τα κάλαντα. Τα κάλαντα του Λαζάρου ήταν αποκλειστικά σχεδόν μια γυναικεία παράδοση στη Θράκη. Τα τραγουδούσαν κοπέλες μικρές και μεγάλες που ονομάζονταν «Λαζαρίνες».

Την παραμονή της γιορτής οι Λαζαρίνες ξεχύνονταν στους αγρούς, για να μαζέψουν λουλούδια και να στολίσουν το καλαθάκι τους. Το Σάββατο του Λαζάρου ντυμένες με

τις φορεσιές του τόπου τους και με τα καλαθάκια τους στολισμένα γυρνούσαν τα σπίτια τραγουδώντας τον Λάζαρο. Οι νοικοκυρές των σπιτιών τις περίμεναν στο κατώφλι να ακούσουν τα κάλαντα και να τις φιλέψουν με γλυκίσματα ή χρήματα.

Τα λαζαράκια

Είναι γλυκά νηστίσιμα ψωμάκια, ζυμωμένα με αλεύρι και ταχίνι, πλασμένα σαν ανθρωπάκια με μακρύ ρούχο και σαρίκι στο κεφάλι, με τα χέρια σταυρωμένα και με την κοιλιά παραγεμισμένη σταφίδες, καρύδια και σουσάμι καβουρδισμένο.

Τα κάλαντα για το Σάββατο του Λαζάρου

Ἦρθ' ο Λάζαρος, ἦρθαν τα Βάγια
Βάγια,

Ἦρθ' ἡ Κυριακὴ που τρώνε τα ψάρια.
Βάγια Βάγια των Βαγιῶν τρώνε ψάρι
και κολιό
και την ἄλλη Κυριακὴ τρώνε το ψητό
τ' αρνί.
Που 'σουν, Λάζαρε, που εἶναι ἡ ταφὴ
σου,
πού 'ν' ἡ μάνα σου κι ἡ δόλια ἡ
αδερφή σου;
Βάγια Βάγια των Βαγιῶν τρώνε ψάρι
και κολιό
και την ἄλλη Κυριακὴ τρώνε το ψητό
τ' αρνί.

Κυριακή των Βαΐων

Η είσοδος του Χριστού στα Ιεροσόλυμα

Ο Ιησούς με τους μαθητές του πήγαιναν στα Ιεροσόλυμα για τη μεγάλη γιορτή των Ισραηλιτών, το Πάσχα. Όταν έφτασαν στο Όρος των Ελαιών, λίγο έξω από την πόλη, ο Ιησούς παράγγειλε σε δύο μαθητές του:

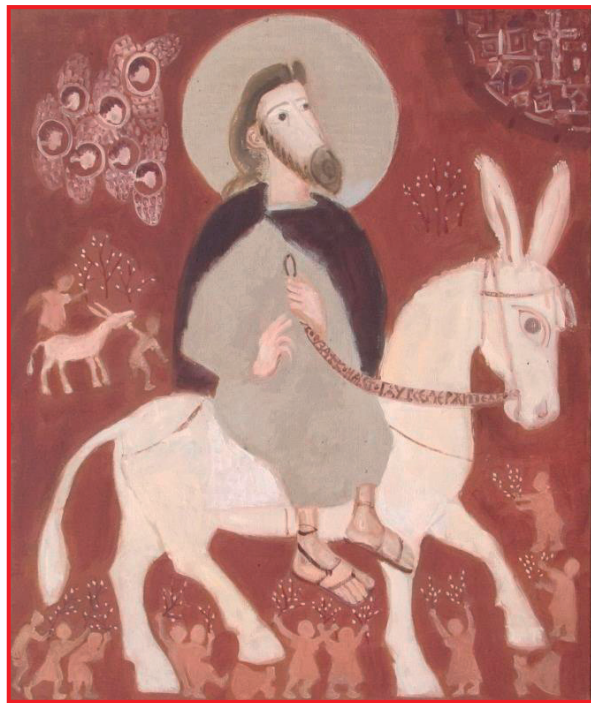
– Πηγαίνετε στο απέναντι χωριό. Εκεί θα βρείτε δεμένο ένα μικρό γαϊδουράκι, που στη ράχη του δεν

κάθισε ακόμη κανείς. Να το λύσετε και να μου το φέρετε. Οι μαθητές έφεραν το πουλάρι κι έστρωσαν τη ράχη του με τα ρούχα τους.

Καθισμένος στο γαϊδουράκι, με τους μαθητές γύρω του, πήρε ο Ιησούς τον δρόμο για τα Ιεροσόλυμα. Πλήθος λαού βρισκόταν εκείνες τις μέρες εκεί, για να γιορτάσει το Πάσχα. Είχαν όλοι μάθει για την ανάσταση του Λαζάρου και για τον ερχομό του Ιησού κι έτρεξαν να τον προϋπαντήσουν και να τον υποδεχτούν σαν βασιλιά. Άλλοι έστρωναν στον δρόμο του ρούχα και κλαδιά από φοίνικες. Άλλοι κουνούσαν κλωνάρια στον αέρα, σαν να ήταν σημαίες. Κι όλοι μαζί, απλοί άνθρωποι και μικρά παιδιά, φώναζαν: «Ωσαννά! Ευλογημένος ο ερχόμενος εν ονόματι Κυρίου», δηλαδή,

ευλογημένος εκείνος που έρχεται
σταλμένος από τον Θεό.

**Από την παιδική λογοτεχνία
Το Πρώτο Πάσχα. Η ιστορία του
βασιλιά της καρδιάς μας (απόσπα-
σμα)**

Λοιπόν, βολεύτηκε ο παππούς
γαϊδουράκος, εκείνο το πρωί στην
Ιερουσαλήμ επικρατούσε μεγά-
λη αναστάτωση. Φωνές, φασαρία,

31 / 104 - 105

ποδοβολητά! Κόσμος πήγαινε κι
ερχόταν, ερχόταν και πήγαινε! Κά-
ποιοι είχαν ανέβει στις χουρμαδιές
και τράβαγαν τα κλαδιά ώσπου να
σπάσουν! «Θα 'ναι το καινούριο
τους παιχνίδι», σκέφτηκα, και ξα-
ναγύρισα στο παχνί μου και στην
παρακολούθηση των κόκκων της
σκόνης που είχαν τρελαθεί και αυ-
τές και χόρευαν ταγκό πάνω σε μια
ηλιαχτίδα!

– «Πού είναι η μάνα σου; Πού είναι
ο πατέρας σου;». Όρμησε μέσα στο
παχνί το αφεντικό.

– «Γκαρρρρρρ», του απάντησα, αλλά
και γκουρρρρρρρρρρ ή γκαργκαααρ
να του απαντούσα πάλι δε θα κατα-
λάβαινε!

– «Γρήγορα», συνέχισε με κομμένη
την ανάσα, «χρειάζομαι ένα γαιΐδου-
ράκι να κουβαλήσει στην πλάτη του

το βασιλιά! Τον Χριστό!».

– «Πάει και αυτός», σκέφτηκα,
«μάλλον έφαγε κανένα κλαδί στο
κεφάλι! Βασιλιάς και να ζητάει γάι-
δαρο!».

– «Τι με κοιτάς έτσι;», συνέχισε.
«Εμπρός, έλα εσύ!».

– «Εγώ! Ποιος εγώ;;;;;;». Και τότε
Τον είδα και Τον ένιωσα! Πόσο
όμορφος! Πόσο ήρεμος! Πόσο γε-
μάτος αγάπη! Πόσο καλός, φωτει-
νός, γενναίος, λατρεμένος, μονά-
κριβος, μοναδικός! Υπομονετικός,
φιλόανθρωπος, συγχωρητικός, δυ-
νατός, παντοδύναμος, πανάγαθος,
πανάγιος!

Ζαλίστηκα! Σαν να έβλεπα όλα
τα αστέρια του ουρανού, τους αγγέ-
λους να ψέλνουν, τις καρδιές των
ανθρώπων να γονατίζουν και τα

**στόματα τους να ψέλνουν ευλογη-
μένος και δοξασμένος ο βασιλιάς
του Ισραήλ!**

**Εκείνη ακριβώς τη στιγμή έγινε ο
βασιλιάς και της δικής μου καρδιάς
και εκείνη ακριβώς τη στιγμή απο-
φάσισα να Τον ακολουθήσω ακόμα
κι αν χρειαζόταν να μάθω να πετάω
και να σκάω στη γη σαν καρπούζι,
ακόμα κι αν έπρεπε να μάθω να κο-
λυμπώ και να πιω όοοοολη τη θά-
λασσα...**

**Άλλωστε, υπήρχαν πολλοί που
Τον κοίταζαν άγρια και καχύπο-
πτα... Ένιωθα πως είχαν αποφα-
σίσει να Τον σκοτώσουν... Το ίδιο
βράδυ όμως θα άκουγα τον Ίδιο να
λέει πως σε τρεις μέρες θα αναστη-
θεί! Παράξενα πράγματα για τα αυ-
τιά μου...**

Υπομονετικά περίμενα να ανέβει

στην πλάτη μου και, αν δε με σκού-
νταγε κάποιος, ακόμα θα περίμενα.
Ήταν τόσο ελαφρύς, που δεν είχα
καταλάβει πως με περίμενε να ξεκι-
νήσω! Οι άνθρωποι, με κλαδιά στα
χέρια –αυτά που είχαν κόψει από
τα δέντρα– είχαν κάτσει κατά μή-
κος του δρόμου και φώναζαν: «δο-
ξασμένος να είναι αυτός που υπο-
δεχόμαστε, που τον έχει στείλει ο
ίδιος ο Θεός, και που τόσο καιρό
περιμέναμε!».

Φώτω Σκορδά

Έθιμα της Κυριακής των Βαΐων

Όλοι οι ορθόδοξοι ναοί στολίζο-
νται με κλαδιά από διάφορα φυτά,
τα λεγόμενα βάγια, που συμβολί-
ζουν τη νίκη, όπως δάφνη, ιτιά,
μυρτιά και ελιά. Μετά τη Λειτουργία

μοιράζονται στους πιστούς.

Στα πρώτα χριστιανικά χρόνια, στα Ιεροσόλυμα, ο επίσκοπος έμπαινε στην πόλη πάνω σε ένα γαϊδουράκι, αναπαριστώνοντας το γεγονός, ενώ στα βυζαντινά χρόνια γινόταν ο «περίπατος του αυτοκράτορα», από το Παλάτι προς τη Μεγάλη Εκκλησία. Στη διαδρομή αυτή ο αυτοκράτορας μοίραζε στον κόσμο βάγια και σταυρούς και ο Πατριάρχης σταυρούς και κεριά.

Την Κυριακή των Βαΐων τρώμε πάντοτε ψάρι.

«Βάγια, Βάγια των βαγιών, τρώνε ψάρι και κολιό, κι ως την άλλη Κυριακή με το κόκκινο αυγό!».

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- 1.** Βρίσκομαι και εγώ την ημέρα της εισόδου του Χριστού στα Ιεροσόλυμα. Περιγράφω στην ομάδα μου με μία λέξη το βασικό συναίσθημα που ένιωσα βλέποντας το γεγονός αυτό να ξετυλίγεται μπροστά στα μάτια μου. Γράφουμε όλοι τα συναισθήματά μας σε μικρά χαρτάκια και τα κολλάμε σε ένα μεγάλο χαρτί.
- 2.** Μαθαίνουμε τα κάλαντα του Λαζάρου και ζυμώνουμε λαζαράκια.

Μεγάλη Εβδομάδα

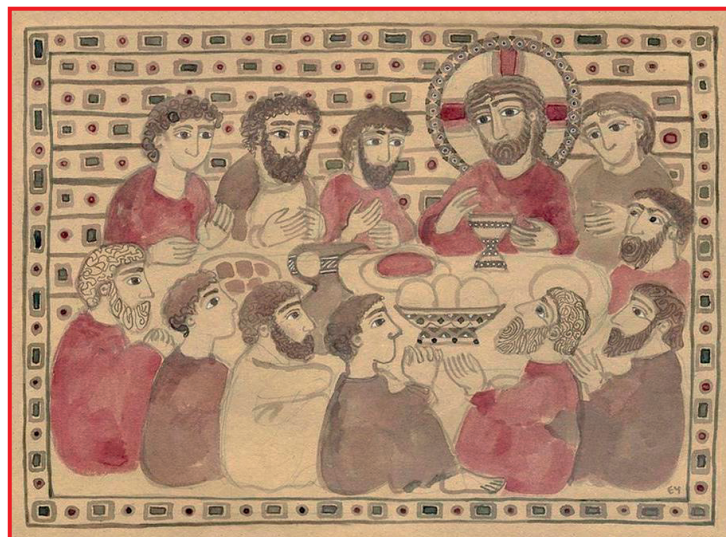
Ο Ιησούς γιορτάζει με τους μαθητές του το Πάσχα. Ο Μυστικός Δείπνος

Έρθε το Πάσχα. Πολλοί Ιουδαίοι ταξίδεψαν στην Ιερουσαλήμ. Ήθελαν να ευχαριστήσουν τον Θεό που είχε οδηγήσει τον λαό του Ισραήλ έξω από την Αίγυπτο. Η γιορτή του Πάσχα άρχιζε το βράδυ με ένα επίσημο δείπνο. Το γιόρταζαν σε οικογενειακό κύκλο, με φίλους και συγγενείς.

Ο Ιησούς και οι μαθητές του ήρθαν κι αυτοί στα Ιεροσόλυμα για το Πάσχα. Οι μαθητές ρώτησαν τον Ιησού: «Πού θέλεις να γιορτάσουμε το πασχαλινό δείπνο;». Ο Ιησούς έστειλε δύο από τους μαθητές του και τους λέει: «Πηγαίνετε στην

πόλη. Εκεί θα συναντήσετε κάποιον που θα κουβαλάει ένα σταμνί με νερό. Ακολουθήστε τον και στο σπίτι που θα μπει, ο οικοδεσπότης θα σας δείξει ένα μεγάλο δωμάτιο, έτοιμο στρωμένο. Εκεί να κάνετε τις ετοιμασίες για το γιορτινό τραπέζι». Οι μαθητές πήγαν στην πόλη. Τα βρήκαν όπως τους τα είχε πει ο Ιησούς κι ετοίμασαν το πασχαλινό τραπέζι.

Μκ 14, 12-16

Ενώ ο Ιησούς και οι μαθητές του ήταν στο τραπέζι και έτρωγαν, είπε ο Ιησούς: «Αλήθεια σας λέω πως κάποιος από σας που τρώει μαζί μου θα με προδώσει». Λυπήθηκαν οι μαθητές κι άρχισαν να ρωτούν ο ένας μετά τον άλλο: «Μήπως είμαι εγώ;». Κι ο Ιησούς τους είπε: «Είναι ένας από τους δώδεκα, αυτός που βουτάει το ψωμί του μαζί μου στην ίδια πιατέλα».

Ενώ έτρωγαν, πήρε ο Ιησούς το ψωμί, το ευλόγησε, το έκοψε κομμάτια και το έδωσε στους μαθητές λέγοντας: «Πάρτε και φάτε, αυτό είναι το σώμα μου». Ύστερα πήρε το ποτήρι με το κρασί, κι αφού είπε την ευχαριστήρια προσευχή, τους το έδωσε, και ήπιαν απ' αυτό όλοι. Και τους είπε: «Αυτό είναι το αίμα

μου, που επισφραγίζει τη νέα διαθήκη, που χύνεται για χάρη όλων». Κι αφού έψαλαν τους καθιερωμένους ψαλμούς, βγήκαν έξω για να πάνε στο όρος των Ελαιών.

Μτ 26, 17-30

Η προδοσία και η σύλληψη του Ιησού

Κι ενώ ακόμα μιλούσε ο Ιησούς, φτάνει ο Ιούδας ο Ισκαριώτης και μαζί του ένα πλήθος από ανθρώπους οπλισμένους με ξίφη και ρόπαλα. Ο Ιούδας τους είχε πει: «Όποιον φιλήσω, αυτός είναι. Πιάστε τον». Πλησίασε τότε αμέσως ο Ιούδας και φίλησε τον Ιησού, λέγοντας: «Χαίρε Δάσκαλε!».

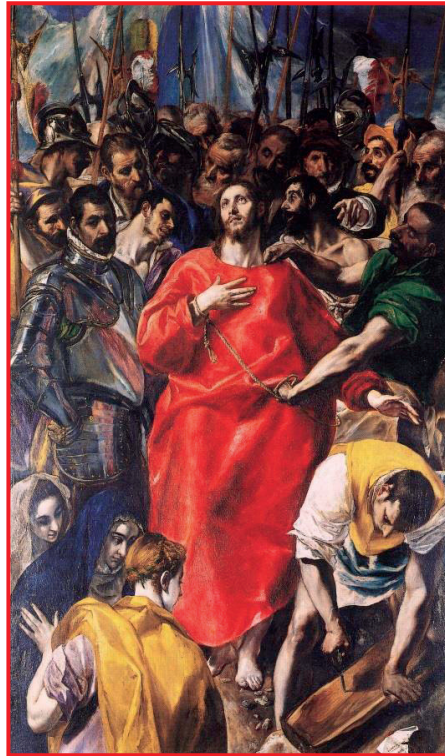
Αυτοί τότε συνέλαβαν τον Ιησού και τον έδεσαν. Ο Ιησούς είπε:

«Ληστής είμαι και βγήκατε με ξίφη και ρόπαλα να με συλλάβετε; Κάθε μέρα ήμουν ανάμεσά σας στον ναό και δίδασκα και δεν με συλλάβατε». Όλοι τότε οι μαθητές του τον εγκατέλειψαν κι έφυγαν.

Μτ 26, 47-56

Η δίκη και η καταδίκη του Ιησού

Ο Ιησούς ανακρινόταν στο σπίτι του αρχιερέα. Όλη τη νύχτα τον ρωτούσαν οι ιερείς, οι πρεσβύτεροι και οι γραμματείς. Πολλοί τον κατηγορούσαν με ψεύτικες μαρτυρίες. Όταν ξημέρωσε, αποφάσισαν να καταδικάσουν σε θάνατο τον Ιησού. Αφού, λοιπόν, τον έδεσαν, τον πήγαν και τον παρέδωσαν στον Πόντιο Πιλάτο, τον Ρωμαίο διοικητή.

Νωρίς το πρωί έφεραν τον Ιησού δεμένο μπροστά στον Πιλάτο. Ο Πιλάτος, αφού ανέκρινε τον Ιησού, είπε στους Ιουδαίους πως δεν τον βρίσκει ένοχο για τίποτε. Οι Ιουδαίοι του είπαν πως υπερασπίζεται έναν εχθρό του Καίσαρα. Ο Πιλάτος φοβήθηκε. Έκανε μια τελευταία προσπάθεια να σώσει τον Ιησού, ρωτώντας τους αν θέλουν να ελευθερώσει, σύμφωνα με ένα παλιό έθιμο, έναν περιβόητο ληστή,

τον Βαραββά ή τον Χριστό. Εκείνοι του φώναζαν να ελευθερώσει τον Βαραββά. «Και τον Ιησού τι να τον κάνω;». «Να τον σταυρώσεις!» φώναζε άγρια το πλήθος. «Να τον σταυρώσεις!».

Όταν ο Πιλάτος είδε ότι δεν πετυχαίνει τίποτα, πήρε νερό και ένιψε τα χέρια του μπροστά στο πλήθος λέγοντας: «Εγώ είμαι αθώος για το αίμα αυτού του δίκαιου. Το κρίμα πάνω σας». Και για να ικανοποιήσει τα πλήθη, ελευθέρωσε τον Βαραββά, ενώ τον Ιησού, αφού διέταξε να τον μαστιγώσουν, τον παρέδωσε να σταυρωθεί.

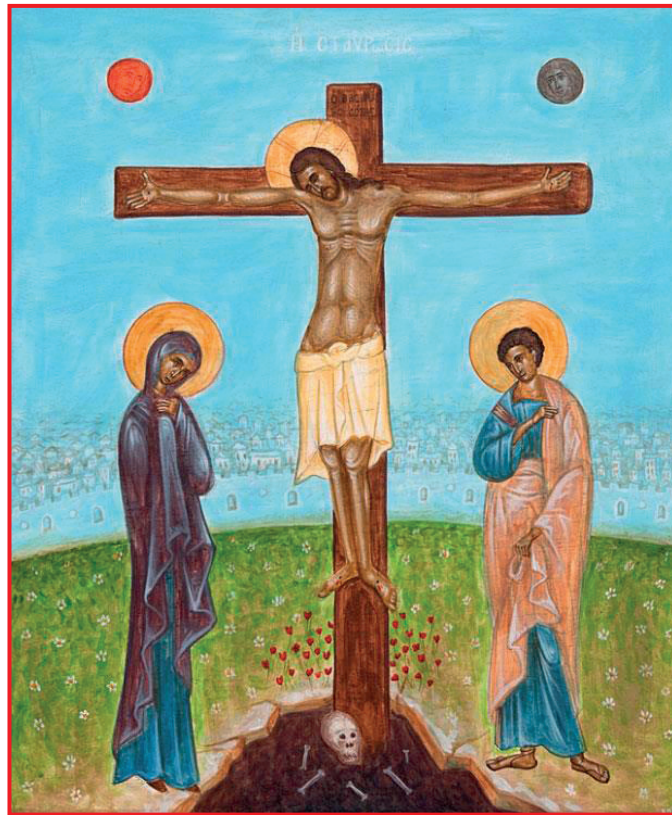
Ιω 18, 12-24· Μτ 27,1-2, 11-31

Τα Πάθη και η Σταύρωση του Ιησού

Τότε οι στρατιώτες του Πιλάτου πήραν τον Ιησού, τον έντυσαν με μια κόκκινη χλαμύδα, έπλεξαν στεφάνι από αγκάθια και του το φόρεσαν στο κεφάλι σαν στέμμα και στο δεξί του χέρι τού έβαλαν ένα καλάμι. Τον χτυπούσαν, τον έφτυναν και του έλεγαν περιπαιχτικά: «Ζήτω ο βασιλιάς των Ιουδαίων».

Μκ 15, 16-20· Μτ 27, 27-31

Οι στρατιώτες παίρνουν τον Ιησού για να τον σταυρώσουν. Τον πηγαίνουν έξω από την πόλη και τον φέρνουν σ' έναν τόπο που λέγεται Γολγοθάς. Αυτό σημαίνει «Τόπος Κρανίου».

Η ώρα ήταν εννέα το πρωί, όταν τον σταύρωσαν. Οι στρατιώτες μοιράστηκαν τα ρούχα του, τραβώντας κλήρο για να δουν τι θα πάρει ο καθένας απ' αυτά. Η αιτία της σταύρωσης ήταν γραμμένη σε μια επιγραφή επάνω στον σταυρό: «Ο βασιλιάς των Ιουδαίων». Μαζί με τον Ιησού σταύρωσαν και δύο ληστές, έναν στα δεξιά κι έναν στ' αριστερά του.

Όσοι περνούσαν από κει, κουνούσαν ειρωνικά το κεφάλι τους και έβριζαν λέγοντας: «Α, εσύ που θα γκρέμιζες τον ναό και σε τρεις μέρες θα τον ξανάχτιζες! Σώσε τον εαυτό σου και κατέβα απ' τον σταυρό!».

Τον κορόιδευαν επίσης και οι αρχιερείς και οι γραμματείς λέγοντας μεταξύ τους: «Άλλους τους έσωσε, τον εαυτό του όμως δεν μπορεί να τον σώσει. Είναι λέει ο Μεσσίας, ο βασιλιάς του Ισραήλ. Ας κατέβει τώρα από τον σταυρό, ώστε να δούμε και να πιστέψουμε σ' αυτόν». Τον περιγελούσαν ακόμα κι αυτοί που ήταν σταυρωμένοι μαζί του.

Όταν έφτασε δώδεκα η ώρα το μεσημέρι, έπεσε σκοτάδι σ' όλη τη

γη ως τις τρεις το απόγευμα. Στις τρεις η ώρα, ο Ιησούς με δυνατή φωνή είπε: «Ηλί, Ηλί λαμά σαβαχθανί;». Που σημαίνει: «Θεέ μου, Θεέ μου, γιατί με εγκατέλειψες;».

Μερικοί απ' αυτούς που βρίσκονταν εκεί είπαν: «Ακούστε, φωνάζει τον προφήτη Ηλία». Έτρεξε τότε κάποιος και βούτηξε ένα σφουγγάρι στο ξίδι, το στερέωσε πάνω σ' ένα καλάμι και του έδωσε να πει λέγοντας: «Αφήστε να δούμε τώρα, αν θα 'ρθει ο Ηλίας να τον κατεβάσει από τον σταυρό». Ο Ιησούς έβγαλε μια δυνατή κραυγή και ξεψύχησε.

Μτ 27, 32-50· Μκ 15, 29-37

Η ταφή του Ιησού

Είχε σουρουπώσει. Επειδή η επόμενη μέρα ήταν Σάββατο, δηλαδή μέρα αργίας, οι Ιουδαίοι ήθελαν πριν βραδιάσει να έχουν ενταφιαστεί οι σταυρωμένοι. Είπαν, λοιπόν, στον Πιλάτο και, με δική του διαταγή, οι στρατιώτες έσπασαν τα σκέλη των δύο άλλων σταυρωμένων για να επιταχύνουν τον θάνατό τους. Όταν ήρθαν στον Ιησού, τον βρήκαν ήδη νεκρό και δεν του

έσπασαν τα σκέλη. Ένας όμως από τους στρατιώτες τού τρύπησε με τη λόγχη την πλευρά και βγήκε από την πληγή αίμα και νερό.

Μετά απ' αυτά, ο Ιωσήφ από την Αριμαθαία τόλμησε και πήγε στον Πιλάτο και του ζήτησε το σώμα του Ιησού. Ο Πιλάτος του έδωσε την άδεια. Ο Ιωσήφ αγόρασε ένα σεντόνι, κατέβασε τον Ιησού από τον σταυρό, τον τύλιξε στο σεντόνι και τον τοποθέτησε σ' ένα μνήμα λαξευμένο σε βράχο. Κατόπιν κύλησε μια μεγάλη πέτρα κι έκλεισε την είσοδο του μνήματος. Η Μαρία η Μαγδαληνή και η Μαρία η μητέρα του Ιωσή παρακολουθούσαν πού τον έβαλαν.

Ιω 19, 31-34· Μτ 27, 57-61

Η Ανάσταση του Ιησού

Χαρείτε, ο Χριστός αναστήθηκε

Χαράματα της Κυριακής κίνησαν οι μαθήτριες του Ιησού: η Μαρία η Μαγδαληνή, η Μαρία του Κλωπά και η Σαλώμη για τον τάφο του. Είχαν αγοράσει μύρα, για να αρωματίσουν το σώμα του Χριστού, όπως συνήθιζαν τότε. Πηγαίνοντας, είχαν έγνοια πώς θα κυλήσουν το βαρύ λιθάρι που έκλεινε την είσοδο του τάφου. Όταν έφτασαν, έκπληκτες είδαν πως το λιθάρι δεν ήταν στη θέση του. Ο τάφος ήταν ανοιχτός.

Παραξενεύτηκαν! Μπήκαν μέσα. Το σώμα του Κυρίου δεν ήταν εκεί. Ένας άγγελος καθόταν δεξιά. Φορούσε λευκά ρούχα που άστραφταν, όπως ο ήλιος πάνω στο χιόνι. Τους μίλησε και τους είπε: «Μη

**φοβάστε! Ξέρω ποιον γυρεύετε.
Τον Ιησού που σταυρώθηκε. Δεν
είναι εδώ. Αναστήθηκε. Τρέξτε γρή-
γορα να το πείτε στους μαθητές
του».**

**Ταραγμένες αλλά και γεμάτες
χαρά, οι Μυροφόρες έφυγαν για να
μεταφέρουν το χαρούμενο άγγελμα.
Καθώς προχωρούσαν, είδαν μπρο-
στά τους τον ίδιο τον Χριστό ανα-
στημένο. Πλησίασαν, γονάτισαν
και τον προσκύνησαν. Μα η καρδιά
τους έτρεμε από φόβο. «Χαρείτε και
μη φοβάστε», τους είπε. «Πηγαίνετε
να πείτε στους μαθητές μου ότι θα
συναντηθούμε στη Γαλιλαία».**

**Η συνάντηση πραγματοποιήθη-
κε σύντομα. Ο Ιησούς φανερώθηκε
μπροστά τους και τους είπε: «Ειρή-
νη σ' εσάς». Εκείνοι, όταν τον είδαν,**

έπεσαν και τον προσκύνησαν. «Να έχετε πάντα ειρήνη», τους είπε ξανά και συνέχισε: «Πηγαίνετε να κάνετε όλους τους ανθρώπους μαθητές μου. Να τους βαπτίζετε στο όνομα του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος. Να τους διδάσκετε να τηρούν όλες τις εντολές που σας έδωσα. Κι εγώ θα είμαι μαζί σας για πάντα, όσο θα υπάρχει κόσμος. Αμήν».

Θρησκευτικά Γ΄ Δημοτικού, 1992

Η Ανάσταση του Χριστού είναι γιορτή της γης και τ' ουρανού. Οι άγγελοι και οι αρχάγγελοι χαίρονται και μαζί μ' αυτούς χαίρεται και γιορτάζει ο Κύριος και Θεός μας.

Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- 1.** Κατασκευάζουμε στην ομάδα μας το ημερολόγιο της Μεγάλης Εβδομάδας. Γράφουμε μία πρόταση για τα γεγονότα της κάθε ημέρας.
- 2.** Γράφουμε δύο επιστολές, μία προς τον Πόντιο Πιλάτο και μία προς τους Ιουδαίους αρχιερείς, για να υποστηρίξουμε τον Ιησού.

- 3.** Ένας Ιουδαίος, ένας μαθητής του Χριστού και ένας Ρωμαίος στρατιώτης βρίσκονται κάτω από τον σταυρό τις στιγμές της σταύρωσης του Χριστού. Δραματοποιούμε τον διάλογο που έχουν.
- 4.** Πώς συνέβη η αναγγελία της Ανάστασης του Χριστού στις Μυροφόρες από τον άγγελο; Δημιουργούμε μια θεατρική αναπαράσταση.

III. Το Πάσχα στην εκκλησιαστική τέχνη

Από την υμνογραφία της Εκκλησίας

Τη Μεγάλη Πέμπτη το βράδυ ο ιερέας, περιφέροντας τον σταυρωμένο Χριστό μέσα στον ναό, λέει:

Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου
ὁ ἐν ὕδασι τὴν γῆν κρεμάσας.
Στέφανον ἐξ ἀκανθῶν περιτίθεται
ὁ τῶν ἀγγέλων βασιλεύς.

Σήμερα κρεμιέται πάνω στον σταυρό εκείνος που στερέωσε τη γη πάνω στα νερά. Αγκάθινο στεφάνι φορεί ο Βασιλιάς των Αγγέλων.

Τη Μεγάλη Παρασκευή το απόγευμα ψάλλονται τα εγκώμια, δηλαδή οι ύμνοι προς τον Χριστό που

βρίσκεται στον τάφο:

Ἡ ζωὴ ἐν τάφῳ κατετέθης, Χριστέ,
καὶ ἀγγέλων στρατιαὶ ἐξεπλήττοντο,
συγκατάβασιν δοξάζουσαι τὴν σὴν.

Στον τάφο σε αποθέσανε Χριστέ,
εσένα που είσαι η ίδια η ζωή·
και στρατιές αγγέλων έμεναν
έκπληκτες, δοξάζοντας την
ταπείνωσή σου.

Ἔρραναν τὸν τάφον, αἱ μυροφόροι
μύρα λίαν πρῶτ' ἔλθοῦσαι.

Χαράματα ἔφτασαν οἱ Μυροφόρες
στον τάφο σου, να τον ραντίσουν
με αρώματα.

Την Κυριακή του Πάσχα οι πιστοί, χαρούμενοι για την Ανάσταση του Χριστού, ψάλλουν όλοι μαζί:

Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν,
θανάτῳ θάνατον πατήσας καὶ τοῖς
ἐν τοῖς μνήμασι ζωὴν χαρισάμενος.

Ο Χριστὸς ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκρούς, νικώντας με τὸν θάνατό του τὸν θάνατο καὶ χαρίζοντας τὴ ζωὴ σε ὅλους τοὺς νεκρούς.

Διαβάζουμε την εικόνα της Ανάστασης

↓ Ο αγιογράφος εικονογραφεί το αναστάσιμο τροπάριο που ὅλοι οι χριστιανοί ψάλλουν για τὴν Ανάσταση: «Χριστὸς ἀνέστη ἐκ

νεκρῶν, θανάτῳ θάνατον πατή-
σας καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι ζωὴν
χαρισάμενος». Ο Χριστὸς μπαί-
νει θριαμβευτῆς και νικητῆς μέσα
στον Ἄδη, που εἶναι ἕνας χώρος
μέσα σε απόκρημνους βράχους
και σκοτάδι.

↓ Ο Χριστὸς περιβάλλεται ἀπὸ μια
φωτεινὴ δόξα, το φως του Θεοῦ.
Φοράει λευκά και αστραφτερά
ρούχα και γεμίζοντας ὅλο τον
χώρο με φως διώχνει το σκοτάδι.

59 / 111 - 112

Με δύναμη και χαρά μαζί, αρπάζει από το χέρι τον Αδάμ και την Εύα και τους τραβάει δυνατά μέσα από τάφους τους.

↓ Στα δεξιά, βλέπουμε μια ομάδα προσώπων που είναι οι δίκαιοι αυτοί δηλαδή που περίμεναν με πίστη τον ερχομό του. Ανάμεσά τους, διακρίνουμε τον Άβελ. Από την άλλη πλευρά, αναγνωρίζουμε βασιλείς και προφήτες της Παλαιάς Διαθήκης, τον Δαβίδ, τον Σολομώντα, τον Μωυσή, τον Ιωάννη τον Πρόδρομο, κ.ά.

↓ Ο Χριστός με τα πόδια του «πατάει» τις σπασμένες πόρτες του Άδη. Τριγύρω είναι σκορπισμένα τα κλειδιά και τα σύμβολα του θανάτου. Ο αλυσοδεμένος άνθρωπος κάτω απ' τα πόδια του Χριστού είναι ο ίδιος ο θάνατος που

πια έχει χάσει κάθε δύναμη και εξουσία.

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Ακούμε κομμάτια κλασικής μουσικής στην τάξη εμπνευσμένα από την Εβδομάδα των Παθών. Αφήνουμε το καθένα από αυτά να μας απορροφήσει και να μας προκαλέσει σκέψεις και συναισθήματα. Εμπνεόμαστε και γράφουμε ένα δικό μας τίτλο για το κάθε κομμάτι. Στο τέλος, η δασκάλα ή ο δάσκαλός μας αποκαλύπτει τον τίτλο που έδωσε ο συνθέτης στο κομμάτι, και τον συγκρίνουμε με τον δικό μας.

2. Παρατηρούμε τον περίτεχνο «Επιτάφιο του Παγώνη» (σελ. 63 / 113) που βρίσκεται στην Ιερά Μονή Ξηροποτάμου. Χωρίζουμε το έργο σε 4 μέρη κι εμείς χωριζόμαστε σε 4 ομάδες. Στη συνέχεια, κάθε ομάδα:

- ↓ περιγράφει: δηλαδή καταγράφει με ακρίβεια ό,τι βλέπει, προσέχοντας τις λεπτομέρειες.
- ↓ επεξεργάζεται: δηλαδή καταγράφει σκέψεις ή συναισθήματα πάνω σε ό,τι παρατήρησε και τα ανακοινώνει στην υπόλοιπη τάξη.

Από την ελληνική ποίηση και πε- ζογραφία

Η ημέρα της Λαμπρής

Καθαρότατον ήλιο επρομηνούσε
της αυγής το δροσάτο ύστερο

αστέρι,
σύγνεφο, καταχνιά, δεν απερνούσε
τ' ουρανού σε κανένα από τα μέρη

Χριστός ανέστη! Νέοι, γέροι και
κόρες,
όλοι, μικροί - μεγάλοι, ετοιμαστείτε
μέσα στες εκκλησίες τες
δαφνοφόρες

με το φως της χαράς συμμαζωχτείτε
ανοίξετε αγκαλιές ειρηνοφόρες
μπροστά στους Αγίους και
φιληθείτε!

Φιληθείτε γλυκά, χείλη με χείλη,
πέστε Χριστός ανέστη, εχθροί και
φίλοι!

γλυκόφωνα, κοιτώντας τες
ζωγραφισμένες εικόνες, ψάλλουνε
οι ψαλτάδες

λάμπει το ασήμι, λάμπει το χρυσάφι
από το φως που χύνουνε οι
λαμπάδες
κάθε πρόσωπο λάμπει απ' τ'
αγιοκέρι,
όπου κρατούνε οι Χριστιανοί στο
χέρι.
Διονύσιος Σολωμός

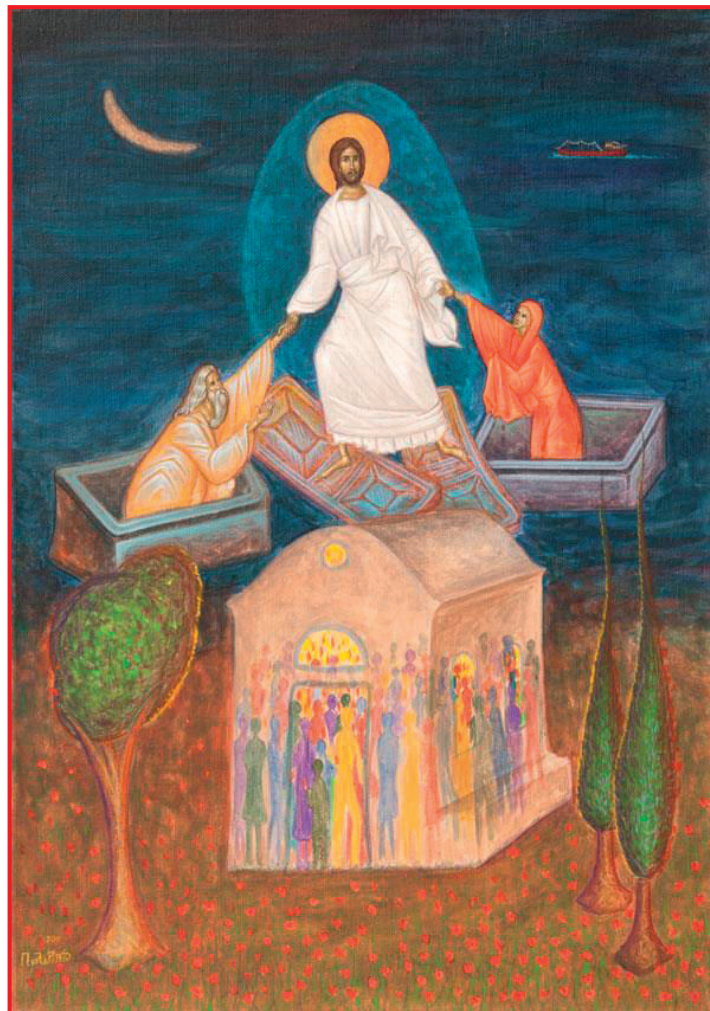
Λαμπρή

Αδέλφια, ελάτε στο πανηγύρι
σφίξτε τα χέρια με μια καρδιά
σμίξτε τα χείλη στο θείο Ποτήρι
λαμπρή είν' η μέρα π' αργοξυπνά.

Χριστός ανέστη το λέει τ' αγέρι
πέρα στους κάμπους και στα βουνά
αύρες μηνάνε το νέο στη φτέρη
λαμπρή είν' η μέρα π' αργοξυπνά.

Ανάσταση είναι και στις καρδιές μας
άγγελοι ψάλλουν το Ωσαννά
το 'παν κι οι σπίνοι στις πασχαλιές
μας
λαμπρή είν' η μέρα π' αργοξυπνά.
Ρόδη Ερμά

Ανάσταση

Ἄγια νύχτα τ' Απρίλη,
γιορτινὴ φορεσιά,
«δεύτε λάβετε φως»
έλαμψ' ὅλη ἡ ἐκκλησιά.

Ἡ λαμπάδα μου καίει
μες στα μύρια αγιοκέρια,
ὁ Χριστὸς ἀναστήθη
μες στα δυο μου τα χέρια!

Μύρα σκόρπισε γύρω
ἡ ἀνοιξιὰτικὴ φύση,
τὴ φλογίτσα κρατῶ
μες στις χούφτες μὴ σβήσει.

Κι ἡ λευκὴ μου λαμπάδα
τώρα, να, τρεμοπαίζει,
μες στα κόκκινα αὐγά
στο στρωμένο τραπέζι.

Ντίνα Χατζηνικολάου

Το Πάσχα της Αννούλας

Το πρωινό του Μεγάλου Σαββάτου η μητέρα μου ετοίμαζε τη σούπα, που θα τρώγαμε τη νύχτα μετά την Ανάσταση. Δεν έτρωγε κανείς μας τη μαγειρίτσα. Ετοίμαζε κι αρνί στο φούρνο για την άλλη μέρα το μεσημέρι. Τα κουλούρια κι οι λαμπαδοπουλούρες είχαν ετοιμαστεί απ' τη Μεγάλη Πέμπτη μαζί με τα

κόκκινα αυγά. Θα τρώγαμε σαράντα μέρες κόκκινα αυγά, που μας φαίνονταν πάντα πιο νόστιμα. Όλα μοσχοβολούσαν μες στο σπίτι. Πεινούσα λίγο παραπάνω το Μεγάλο Σάββατο, αλλά ήταν κι αυτό μέσα στην αναμονή της μεγάλης και μοναδικής γιορτής της Ανάστασης. Στις 11 το βράδυ χτυπούσαν οι καμπάνες και ξεκινούσαμε με τις λαμπάδες στο χέρι για να τις ανάψουμε από τη λαμπάδα του παπα-Λευτέρη, όταν θα έβγαινε από την ωραία πύλη ψάλλοντας πανηγυρικά:

**Δεῦτε λάβετε φῶς ἐκ τοῦ
ἀνεσπέρου φωτὸς
καὶ δοξάσατε Χριστὸν τὸν
ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν.**

Στην αναστάσιμη θεία Λειτουργία κοιταζόμαστε με τη φίλη μου την Ελένη. Δεν μπορούσαμε να συμμαζέψουμε τα χαμόγελά μας. Τα μάτια μας κουρασμένα από την ξαγρύπνια, όμως τα τροπάρια με το γρήγορο ρυθμό τους ήταν σαν κρυστάλλινοι ήχοι καμπάνας. Στο τέλος ο παππούλης διάβαζε από ένα μεγάλο βιβλίο το λόγο του αγίου Ιωάννου Χρυσοστόμου, που προσκαλεί όλους στην Τράπεζα του Χριστού, στην θεία Κοινωνία. Μετά

το αντίδωρο φεύγαμε παρέες παρέες με αναμμένες λαμπάδες για να μεταφέρουμε το άγιο φως στο σπίτι, ν' ανάψουμε το καντήλι στις εικόνες.

Άννα Κωστάκου-Μαρίνη,
Το Πάσχα της Αννούλας

Το πρώτο μου Πάσχα

Γιατί όλη τη Μεγάλη Εβδομάδα την είχα περάσει με το πένθος, με τη λύπη των Παθών. Είχα παρακολουθήσει τον Χριστό στο μαρτύριό του, στην αγωνία του, στον θάνατό του. Είχα παρακαθήσει και στον Μυστικό Δείπνο. Είχ' ακολουθήσει και την εκφορά του, κλαίγοντας μαζί με τη Θλιμμένη Μητέρα. Γι' αυτό το «Χριστός Ανέστη» μου έκαμε ύστερα τόση χαρά, τόση αγαλλίαση. Γι'

αυτό μου φάνηκε σα μια υπέρτατη ικανοποίηση, σα μια νίκη, σαν ένας θρίαμβος. Εκείνος που φόρεσε για κοροϊδία ψεύτικη πορφύρα. Εκείνος που ποτίσθηκε χολή και ξύδι, και μαστιγώθηκε, και καρφώθηκε σε ξύλο, και πέθανε μαρτυρικά, σαν άνθρωπος. Στο τέλος όμως έβγαινε ζωντανός από τον τάφο κι ανέβαινε στον ουρανό σα Θεός!

Έτσι έπρεπε να είναι. Για να μου δώσει τόση χαρά η Ανάσταση, έπρεπε να προηγηθεί το Πάθος· για να μου κάμει τόση εντύπωση το Πάσχα, έπρεπε να γνωρίσω τη Μεγάλη Εβδομάδα. Μαθαίνοντας όσα έμαθα εκείνο το χρόνο, μάθαινα τη ζωή: Τη χαρά, την αληθινή χαρά, την κατακτούμε ύστερ' από αγώνα και αγωνία, ύστερ' από κόπο και

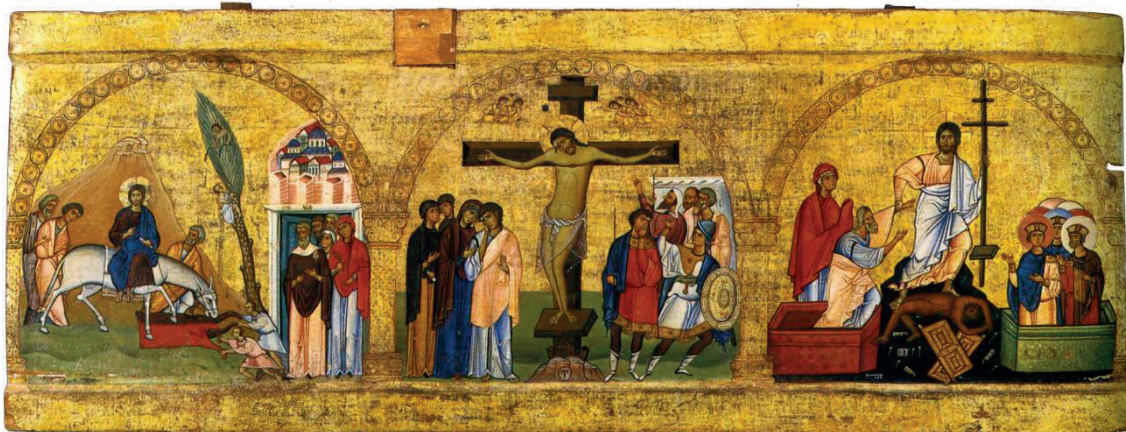
**λύπη. Πριν από κάθε μας Πάσχα,
πρέπει να περάσουμε μια Μεγάλη
Εβδομάδα.**

**Γρηγόριος Ξενόπουλος, Το πρώτο
μου Πάσχα, διασκευή**

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Αναπαριστούμε το «Πάσχα της Φύσης», δηλαδή το πέρασμα από τον Χειμώνα στην Άνοιξη με ζωγραφική, κατασκευές, και κολάζ με λουλούδια.

IV. Πασχαλινά έθιμα της Ελλάδας και του κόσμου

Η Μεγάλη Παρασκευή στην Ελλάδα- δα

Ο λαός ζει αυτή τη μέρα με ξεχωριστή συγκίνηση και ευλάβεια. Το πρωί γίνεται η Ακολουθία της Αποκαθήλωσης. Προς το τέλος της ο ιερέας κατεβάζει το σώμα του Χριστού από τον Σταυρό, το τυλίγει μ' ένα κάτασπρο σεντόνι και μπαίνει στο Άγιο Βήμα. Μετά από λίγο,

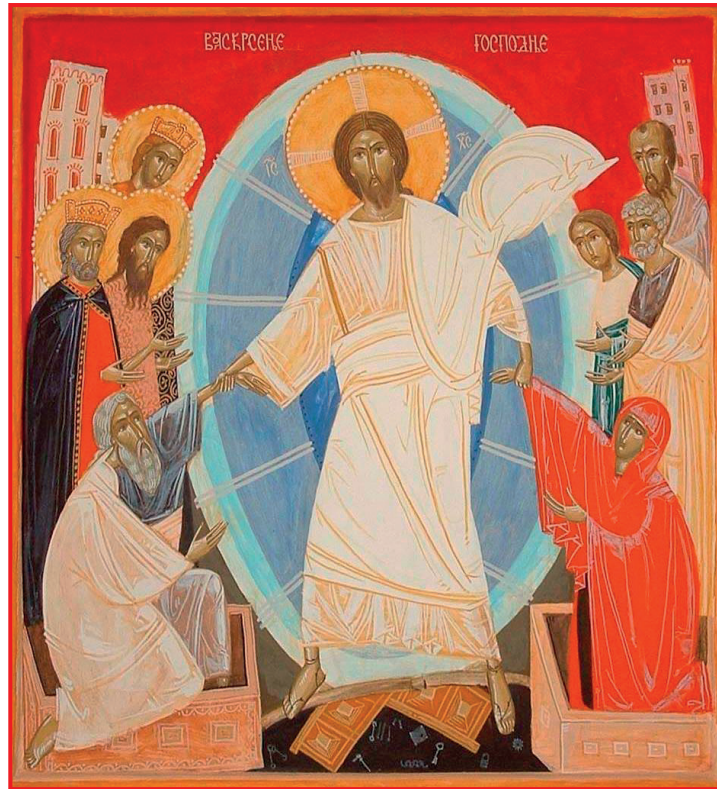
βγαίνει κρατώντας, χρυσοκέντητο ύφασμα με την εικόνα του Χριστού, τον Επιτάφιο.

Το τοποθετεί στο κουβούκλιο του Επιταφίου (τον Επιτάφιο, όπως έχει επικρατήσει να το λέει ο λαός μας), που το έχουν στολίσει από τη Μεγάλη Πέμπτη το βράδυ τα κορίτσια της ενορίας με λουλούδια. Καθώς τον στολίζουν ψάλλουν ύμνους της Αποκαθήλωσης ή το μοιρολόγι της Παναγιάς που είναι διαφορετικό από τόπο σε τόπο. Τα παιδιά συνηθίζουν να περνούν κάτω από τον Επιτάφιο.

Το απόγευμα της Μεγάλης Παρασκευής αρχίζει η Ακολουθία του Επιταφίου και όταν νυχτώσει γίνεται η περιφορά του. Μπροστά πηγαίνει ο Σταυρός, τα εξαπτέρυγα, ο

Επιτάφιος και οι ιερείς με τους ψάλτες. Ο λαός που ακολουθεί ψάλλει τα εγκώμια, κρατώντας αναμμένα κεριά. Στα σταυροδρόμια και στις πλατείες η πομπή σταματά και οι ιερείς κάνουν δεήσεις. Ο Επιτάφιος γυρίζει στον ναό για να τελειώσει η Ακολουθία. Τη Μεγάλη Παρασκευή όλοι ευχόμαστε «Καλή Ανάσταση!». Έτσι μέσα στη λύπη μας για την ταφή του Χριστού, εκφράζουμε την πίστη και τη χαρά μας για την Ανάστασή του. Όλη την ημέρα της Μεγάλης Παρασκευής οι χριστιανοί νηστεύουν. Τρώνε συνήθως μόνο ψωμί, ελιές και νερόβραστη φακή με λίγο ξίδι. Υπάρχει επίσης η συνήθεια να επισκέπτονται τα κοιμητήρια (νεκροταφεία), όπου έχουν ταφεί αγαπημένα πρόσωπα της οικογένειάς τους.

Λαμπρή. Η ημέρα της Ανάστασης στην Ελλάδα

Οι αναστάσιμες μέρες συνηθίζεται να λέγονται με μια λέξη, Λαμπρή. Το πρωί του Μεγάλου Σαββάτου στον όρθρο, γίνεται η πρώτη Ανάσταση. Οι πιστοί χτυπάνε δυνατά κατσαρόλες και μεταλλικά αντικείμενα κάνοντας πολλή φασαρία, για να ακούσουν οι νεκροί ότι αναστήθηκε ο Χριστός. Τη νύχτα

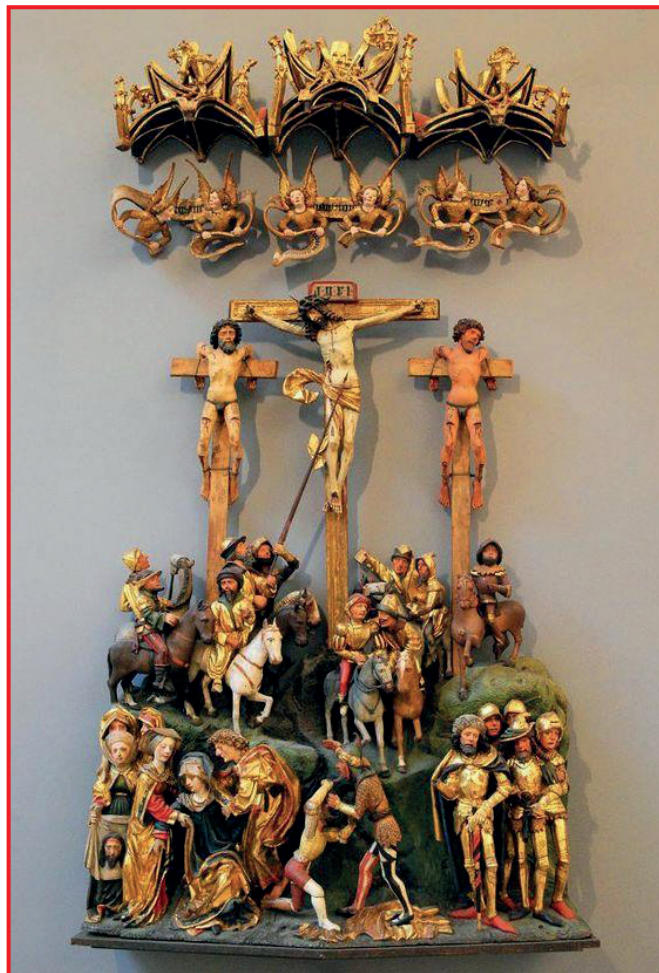
του Μεγάλου Σαββάτου, γύρω στις έντεκα, οι πιστοί συγκεντρώνονται στην εκκλησία για τον Όρθρο της Κυριακής του Πάσχα. Λίγο πριν τα μεσάνυχτα, όλα τα φώτα του ναού σβήνουν και σκοτάδι απλώνεται παντού. Και τότε, ανοίγει η Ωραία Πύλη και ο ιερέας, με μια λαμπάδα στο χέρι ψάλλει πανηγυρικά: «Δεῦτε λάβετε φῶς ἐκ τοῦ ἀνεσπέρου φωτὸς καὶ δοξάσατε Χριστὸν τὸν ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν».

Όσοι είναι κοντά στο Ιερό Βήμα ανάβουν τη λαμπάδα τους από τη δική του. Έπειτα γυρίζουν και δίνουν το φως σ' όσους είναι κοντά τους κι εκείνοι με τη σειρά τους σε όσους βρίσκονται πιο πέρα. Έτσι, σε λίγο, όλος ο ναός φωτίζεται και το φως ξεχύνεται ως έξω

από τον ναό. Στη συνέχεια ο ιερέας και οι ψάλτες βγαίνουν έξω από τον ναό και διαβάζουν το Ευαγγέλιο: «Διαγενομένου τοῦ Σαββάτου, Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ Σαλώμη ἡγόρασαν ἄρώματα ἵνα ἔλθοῦσαι ἀλείψωσιν τὸν Ἰησοῦν». Μόλις τελειώσει το Ευαγγέλιο, ο ιερέας μεγαλόφωνα ψάλλει: «Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, θανάτῳ θάνατον πατήσας καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι ζωὴν χαρισάμενος». Οι καμπάνες χτυπούν χαρμόσυνα, βαρελότα και βεγγαλικά σκίζουν τον αέρα. Όλοι φιλιούνται και επιστρέφουν στο σπίτι με αναμμένη τη λαμπάδα με το αναστάσιμο φως για την παραδοσιακή μαγειρίτσα και τα κόκκινα αυγά. Η λειτουργία συνεχίζεται μέχρι τις

πρώτες πρωινές ώρες και οι πιστοί μεταλαμβάνουν με τις λαμπάδες τους αναμμένες.

V. Το Πάσχα των Καθολικών

Τα Θεία Πάθη και το Πάσχα γιορτάζονται με ιδιαίτερη λαμπρότητα από τους καθολικούς σε όλο τον κόσμο. Τη Μεγάλη Παρασκευή,

81 / 118 - 119

ημέρα της Σταύρωσης του Χριστού, σε πολλές χώρες συνηθίζεται να γίνεται αναπαράσταση των Παθών. Η Μεγάλη Παρασκευή είναι ημέρα νηστείας. Αποτελεί μέρος της τριήμερης γιορτής του Πάσχα, η οποία κορυφώνεται το βράδυ του Μεγάλου Σαββάτου. Την Κυριακή του Πάσχα οι καμπάνες των ναών χτυπάνε δυνατά ανακοινώνοντας τα χαρμόσυνα νέα της Ανάστασης. Κατά την πανηγυρική Θεία Ευχαριστία του Πάσχα που γίνεται στον ναό του Αγίου Πέτρου, ο Πάπας διαβάζει τον Χαιρετισμό «Χριστός Ανέστη» σε όλες τις γλώσσες του κόσμου.

Πασχαλινά αυγά και λαγουδάκια

Σε όλο τον κόσμο, είναι διαδεδομένα τα χρωματιστά πασχαλινά

αυγά. Σε ορισμένα μέρη, οι γονείς συνηθίζουν να τα κρύβουν, ώστε να τα αναζητήσουν τα παιδιά. Το πασχαλινά αυγά είναι σύμβολο της Ανάστασης.

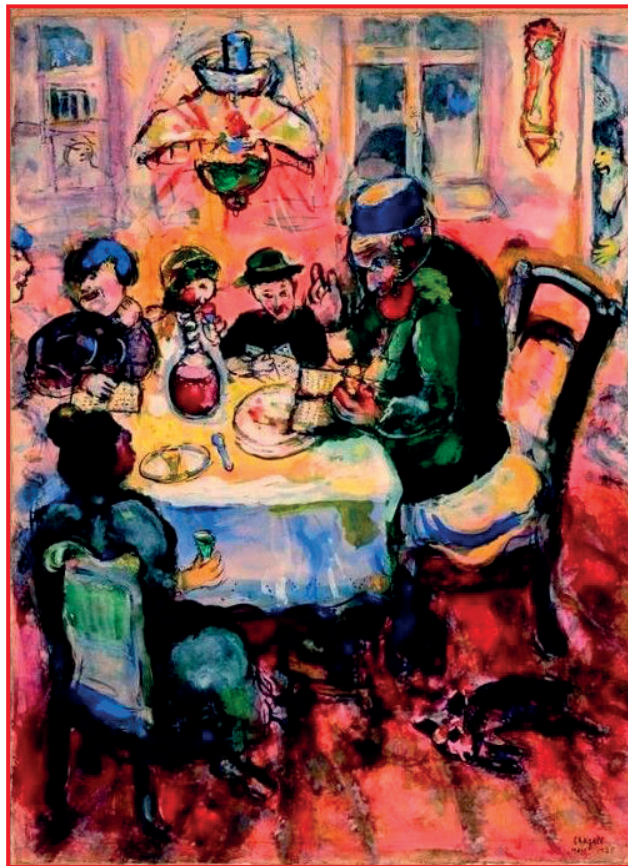

Οι πασχαλινές λαμπάδες και το έθιμο της φωτιάς

Οι πιστοί ανάβουν πασχαλινές λαμπάδες το βράδυ του Μεγάλου Σαββάτου. Το φως της λαμπάδας συμβολίζει το φως του Χριστού. Το

φως από τις πασχαλινές λαμπάδες μεταφέρεται παντού, συμβολίζοντας τον φωτισμό όλων των ανθρώπων.

VI. Το Πάσχα των Εβραίων (Πέσαχ)

Οι Εβραίοι με τη γιορτή του Πέσαχ τιμούν την Έξοδό τους από

την Αίγυπτο και θυμούνται τη ζωή των απογόνων του Ιακώβ στη σκλαβιά του Φαραώ και τα όσα υπέφεραν, καθώς επίσης και τον θαυμαστό τρόπο με τον οποίο ο Θεός τους ελευθέρωσε.

Σέντερ: το γιορταστικό τραπέζι του Πέσαχ

Αυτό τον σημαντικό σταθμό της ιστορίας τους γιορτάζουν οι Εβραίοι κατά το Πέσαχ (Πάσχα). Και το γιορτάζουν με λαμπρότητα στο σπίτι, με την τελετή του Σέντερ. Το Σέντερ γίνεται στο σπίτι τις δυο πρώτες βραδιές του Πέσαχ. Είναι μια γιορταστική όσο και επίσημη τελετή. Όλη η οικογένεια μαζεύεται γύρω από το τραπέζι, όπου είναι στρωμένα τα

λαμπρότερα κρύσταλλα και ασημικά και τα πιο γλυκόπιοτα κρασιά, για να θυμηθούν και να τιμήσουν την Έξοδο των Ισραηλιτών από την Αίγυπτο.

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- 1.** Βρίσκουμε έθιμα για το Πάσχα από διάφορα μέρη του κόσμου. Γεμίζουμε ένα μεγάλο χαρτόνι με τα έθιμα που είναι κοινά με την Ελλάδα και ένα άλλο με έθιμα που είναι διαφορετικά.
- 2.** Βρίσκουμε πληροφορίες για το έθιμο του Μοιρολογιού της Παναγίας. Πού συμβαίνει, πότε και πώς;

3. Φτιάχνουμε λαμπάδες στην τάξη για να τις κρατήσουμε εμείς ή, ακόμη καλύτερα, για να τις δωρίσουμε σε παιδάκια κάποιου ιδρύματος ή νοσοκομείου της περιοχής μας.

Ο κόσμος μας, ένα στολίδι ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 8

Η φύση και το περιβάλλον, ο κόσμος που μας περιβάλλει και στον οποίο ζούμε, είναι η δημιουργία του

89 / 121

**Θεού. Εξερευνώντας τον κόσμο,
ανακαλύπτουμε την ομορφιά του
και συνειδητοποιούμε την ευθύνη
μας για τη φροντίδα και προστασία
του. Ο κόσμος, το κοινό μας σπίτι,
είναι ένα στολίδι, το οποίο μας το
εμπιστεύθηκε ο δημιουργός του. Γι'
αυτό και χρειάζεται να καλλιεργού-
με στάση σεβασμού προς ολόκλη-
ρη την κτίση και τα πλάσματά της.**

Γύρω γύρω όλοι

Γύρω γύρω όλοι χιόνια στο περβόλι
άσπρα γίναν τα κλαριά άσπρα
στρώθηκαν χαλιά
κι ο χιονάνθρωπος απ' έξω με καλεί
να παίξω.

Γύρω γύρω όλοι άνθη στο περβόλι
άνθισεν η κερασιά ρόδισε η
ροδακινιά

παντού χλόη και γρασίδι ώρα για
παιχνίδι.

Γύρω γύρω όλοι ζέστη στο περβόλι
σύκα γέμισε η συκιά κόκκινη η
κληματαριά

κι ένα τόσο δα πουλί «έλα έξω» με
καλεί.

Γύρω γύρω όλοι μαραμένο το
περβόλι

φύλλα σκέπασαν τη γη η βροχή πια
δεν αργεί

στου σχολειού την αγκαλιά τρέχουν
τώρα τα παιδιά.

Γύρω γύρω όλοι η ζωή περβόλι
χιόνια άνθη και βροχή κάθε χρόνο
απ' την αρχή

και το ξέρουμ' όλοι: μια δουλειά, μια
σχόλη.
Ρένα Καρθαίου

I. Κόσμος σημαίνει στολίδι

Οι αρχαίοι Έλληνες παρατηρώντας με θαυμασμό τον ουρανό με τα μύρια αστέρια του, τον ήλιο και το φεγγάρι, την απέραντη θάλασσα, τα λουλούδια που στόλιζαν τη γη, ονόμασαν το σύμπαν μέσα στο οποίο ζούσαν «κόσμο». Κόσμος σημαίνει κόσμημα, στολίδι. Κι ο κόσμος μάς φανερώνει τον Δημιουργό του.

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- 1.** Μοιραζόμαστε τις ιδέες μας πάνω στη λέξη «κόσμος». Η δασκάλα ή ο δάσκαλος γράφει όλες τις ιδέες μας στον πίνακα και στη συνέχεια, αφού τις παρατηρήσουμε, συζητάμε γι' αυτές.
- 2.** Πώς τα ζώα βοηθούν τους ανθρώπους; Σκεφτόμαστε διάφορα ζώα και γράφουμε τρεις τρόπους με τους οποίους το καθένα βοηθά τον άνθρωπο.
- 3.** Χωριζόμαστε σε ομάδες (νερό, δέντρα, βουνά, ζώα, ψάρια και πουλιά), η καθεμία από τις οποίες δημιουργεί ένα κολάζ με φωτογραφίες

σχετικές με το θέμα που επιλέξαμε. Στη συνέχεια τα κολλάμε το ένα δίπλα στο άλλο στον πίσω τοίχο της τάξης μας.

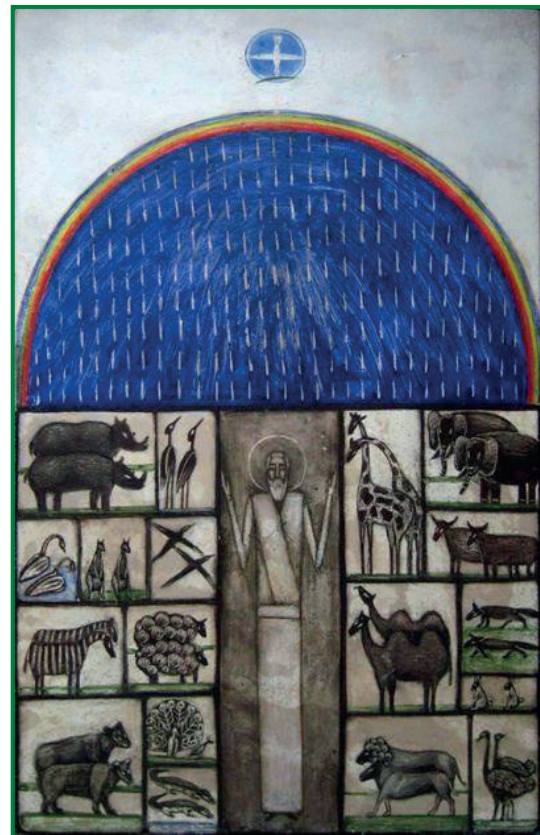
- 4.** Από το παράθυρο της τάξης ή του δωματίου μου βλέπω και καταγράφω πέντε ομορφιές της φύσης.

II. Κόσμος: το κοινό μας σπίτι

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- 1.** Σχηματίζουμε στην τάξη την αλφαβήτα των ζώων και των φυτών. Πόσα περισσότερα μπορούμε να βρούμε;

- 2.** Έχω κατοικίδιο ζώακι; Μιλάω για αυτό στην τάξη και περιγράφω ποια είναι η σχέση μου μαζί του. Ποια συναισθήματα έχω για αυτό;
- 3.** Φτιάχνουμε με τα σώματά μας ένα ομαδικό γλυπτό, το οποίο παρουσιάζει το θέμα: «αγάπη για το κοινό μας σπίτι».

III. Όλος ο κόσμος είναι πλάση του Θεού

Από την Παλαιά Διαθήκη Όλα τα πλάσματα αξίζει να σωθούν: Η Κιβωτός του Νώε

Πέρασαν οι αιώνες κι όλο και γίνονταν οι άνθρωποι πιο πολλοί. Μαζί με αυτούς αυξανόταν και η κακία τους. Ήρθε εποχή που είχαν ξεχάσει ολότελα τον Θεό και το θέλημά του. Τότε έγινε ο Κατακλυσμός. Πριν από χιλιάδες χρόνια άνοιξαν οι καταρράκτες του ουρανού κι έβρεχε, λέει η Αγία Γραφή, σαράντα μέρες συνέχεια. Η βροχή, δυνατή κι απειλητική, δε σταματούσε. Ανέβηκαν τα νερά και σιγά σιγά σκέπασαν τα λαγκάδια και τα βουνά. Χάθηκαν σ' εκείνη την πλημμύρα όλοι οι άνθρωποι.

Μόνο ο Νώε, ένας άνθρωπος ευσεβής και πιστός στον νόμο του Θεού, σώθηκε. Το πνεύμα του Θεού τον φώτισε να κατασκευάσει ένα σκάφος, την κιβωτό, να πάρει την οικογένειά του και δυο τρία ζευγάρια από κάθε ζώο και να κλειστούν μέσα. Έτσι, καθώς ανέβαιναν τα νερά, ανέβαινε και η κιβωτός. Ύστερα από σαράντα μέρες, όταν σταμάτησε η βροχή, ο Νώε, για να μάθει τι γίνεται, άνοιξε ένα μικρό παράθυρο κι έστειλε έξω ένα κορά-

κι. Το κοράκι δεν ξαναγύρισε. Τότε έστειλε ένα περιστέρι. Γύρισε πίσω τρομαγμένο. Το ξανάστειλε. Συνέβη το ίδιο. Την τρίτη φορά γύρισε μ' ένα κλωνάρι ελιάς στο ράμφος του. Έτσι κατάλαβε ο Νώε πως τα νερά είχαν υποχωρήσει και η γη είχε στεγνώσει.

Τότε άνοιξε την κιβωτό και βγήκε με την οικογένειά του έξω. Είχαν καθίσει πάνω στην κορυφή του βουνού Αραράτ, στην Αρμενία. Έστησε βωμό κι ευχαρίστησε βαθιά συγκινημένος τον Θεό.

Γεν, 7 , 8

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- 1. Φτιάχνουμε έναν κύκλο συζήτησης και σχολιασμού**

γύρω από τον δάσκαλο ή τη δασκάλα μας, που έχει τον ρόλο του Νώε. Εμείς, που έχουμε τον ρόλο των ανθρώπων της περιοχής του, τι σκεφτόμαστε όταν τον βλέπουμε να φτιάχνει την Κιβωτό;

2. Αναζητούμε πληροφορίες για τα ζώα που βρίσκονται σε κίνδυνο εξαφάνισης. Φτιάχνουμε ένα καρτελάκι με λίγες πληροφορίες για το καθένα και τα τοποθετούμε σε μια δική μας χαρτονένια Κιβωτό, ευχόμενοι να πάψουν να κινδυνεύουν.

3. Εμείς τι θα μπορούσαμε να κάνουμε άμεσα για να προστατεύσουμε το περιβάλλον μας; Θα μπορούσαμε να κάνουμε κάτι για τα δέντρα του σχολείου μας ή για τα αδέσποτα της γειτονιάς μας; Σκεφτόμαστε και προτείνουμε δράσεις.

Ψαλμοί του Δαβίδ για την κτίση του Θεού

Ο προφήτης και βασιλιάς Δαβίδ όταν ένιωθε την καρδιά του να πλημμυρίζει από θαυμασμό για το μεγαλείο της φύσης και του Δημιουργού, έπαιρνε στο χέρι το ψαλτήρι και έψαλλε ύμνους σαν κι αυτούς παρακάτω:

101 / 124

Ψαλμός 104

↓ Ψυχή μου, ευλόγησε τον Κύριο!
Κύριε, Θεέ μου, πόσο είσαι με-
γάλος! Ντύθηκες λαμπρότητα
και μεγαλοπρέπεια. Φόρεσες για
μανδύα σου το φως· καθώς σκηνή
τον ουρανό απλώνεις.

↓ Κάνεις πηγές να τρέχουν στα φαράγγια, ανάμεσα από τα βουνά περνούν νερά. Σ' αυτά ποτίζονται όλα τα ζώα του αγρού, τ' άγρια γαϊδούρια σβήνουνε τη δίψα τους. Στις όχθες τους τα πουλιά χτίζουν φωλιές, ανάμεσα στους θάμνους κελαηδούνε. Ποτίζεις τα βουνά απ' τα ψηλά σου δώματα, απ' τους καρπούς των έργων σου χορταίνει η γη.

↓ Κάνεις χορτάρι να βλασταίνει για τα ζώα κι άλλα φυτά για να καλλιεργεί ο άνθρωπος, για να βγάζει από τη γη τροφή: Κρασί για να του δίνει ευθυμία, το λάδι, ώστε το πρόσωπό του να λαμποκοπά και το ψωμί για να τον δυναμώνει.

↓ Θα χορτάσουνε τα μεγάλα δέντρα του Κυρίου, οι κέδροι του

Λιβάνου, που εκείνος φύτεψε.
Εκεί τα πουλιά χτίζουν φωλιές,
του πελαργού η κατοικία στις
κορφές τους. Βουνά ψηλά για τ'
αγριοκάτσικα, βράχοι για καταφύ-
γιο των ασβών.

↓ Έκανες το φεγγάρι για το μέτρη-
μα του χρόνου, ο ήλιος ξέρει πότε
πάει στη δύση του. Φέρνεις σκο-
τάδι και γίνεται νύχτα, ώρα όπου
όλα τριγυρνούν τα ζωντανά του
δάσους. Βρυχιούνται λιονταρό-
πουλα να βρουν κάτι ν' αρπάξουν·
από σένα γυρεύουνε τροφή. Με
την ανατολή του ήλιου αποτρα-
βιούνται, μες στις σπηλιές τους
πάν' ν' αναπαυτούν.

↓ Πόσο πολλά τα έργα σου είναι,
Κύριε! Τα 'κανες όλα με σοφία· με
όσα έφτιαξες εσύ, γέμισε η γη!

- ↓ Να, η μεγάλη κι η πλατιά η θάλασσα· εκεί μέσα κινούνται αναρίθμητα ζώα, μικρά όπως και μεγάλα. Αυτά όλα από σένα περιμένουν, για να τους δώσεις την τροφή τους στην κατάλληλη στιγμή. Τους την παρέχεις κι αυτά τη συνάζουν, τη χούφτα σου ανοίγεις κι αυτά χορταίνουν αγαθά.
- ↓ Ας είναι αιώνια η δόξα του Κυρίου· ας χαίρεται ο Κύριος για τα έργα του! Ρίχνει το βλέμμα του

στη γη κι εκείνη τρέμει, αγγίζει τα βουνά και βγάζουνε καπνό.

↓ Όσο θα ζω, στον Κύριο θα ψάλλω· όσο θα υπάρχω, τον Θεό θα υμνολογώ. Ας του είναι το τραγούδι μου ευχάριστο· εγώ στον Κύριο θα βρίσκω τη χαρά μου.

Ψαλμός 148

↓ Αινείτε τον Κύριο απ' τους ουρανοούς, αινείτε Αυτόν ο ήλιος κι η σελήνη, αινείτε τον όλα τ' άστρα τα φωτεινά! Αινείτε Αυτόν οι ουρανοί των ουρανών, και τα νερά που 'ναι πάνω απ' τα ουράνια!

↓ Αινείτε τον Κύριο απ' τη γη, θάλασσα, κήτη κι όλοι οι βυθοί! Φωτιά και χαλάζι, χιόνι κι ομίχλη, ανεμοθύελλα. Βουνά κι όλα τα υψώματα, δέντρα οπωροφόρα κι

όλοι οι κέδροι. Άγρια ζώα κι όλα
τα ήμερα, όλα όσα έρπετε κι όσα
πετάτε!

↓ Βασιλιάδες της γης κι όλοι οι
λαοί· άρχοντες, και της γης οι κυ-
βερνήτες όλοι! Κοπέλες, παλικά-
ρια, γέροντες και παιδιά μαζί! Αι-
νείτε τον Κύριο!

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- 1.** Με τη βοήθεια της δασκάλας ή του δασκάλου της Μουσικής, γράφουμε και μελοποιούμε τον δικό μας Ψαλμό που θα υμνεί τις ομορφιές της Δημιουργίας.
- 2.** Επιλέγουμε ένα δημιούργημα που αναφέρεται στους δύο Ψαλμούς που διαβάσαμε. Το ζωγραφίζουμε, το κόβουμε και το συνοδεύουμε με ένα συννεφάκι με δυο λόγια για το τί μπορεί να σκέφτεται το δημιούργημα της επιλογής μας. Στο τέλος, κολλάμε όλες μας τις ζωγραφιές σε ένα χαρτόνι και φτιάχνουμε μια ιστορία.

3. Τρία παιδιά μέσα στο καμίνι της φωτιάς (Ψλ 148) καλούν όλη την πλάση να δοξολογήσει τον Δημιουργό της: Ακούμε τον ύμνο και χωρίζουμε τα πλάσματα που αναφέρονται σ' αυτόν σε έμψυχα και άψυχα.

Από την Καινή Διαθήκη **Η ομορφιά των πλασμάτων του κόσμου: Τα πουλιά και τα λουλούδια**

Ο Ιησούς είπε ακόμα: «Μη μεριμνάτε για τη ζωή σας, τι θα φάτε, τι θα πιείτε και τι θα ντυθείτε. Κοιτάξτε τα πουλιά που δεν σπέρνουν ούτε θερίζουν ούτε μαζεύουν αγαθά σε

**αποθήκες, κι όμως ο ουράνιος Πα-
τέρας σας τα τρέφει. Εσείς δεν αξί-
ζετε πολύ περισσότερο απ' αυτά;**

**Και γιατί τόσο άγχος για το ντύ-
σιμό σας; Ας σας διδάξουν τα άγρια
κρίνα πώς μεγαλώνουν· δεν κοπιά-
ζουν ούτε γνέθουν· κι όμως σας βε-
βαιώνω πως ούτε ο Σολομώντας σ'
όλη του τη μεγαλοπρέπεια δεν ντυ-
νόταν όπως ένα από αυτά. Αν όμως**

ο Θεός ντύνει έτσι τα αγριολούλου-
δα, που σήμερα υπάρχουν κι αύ-
ριο θα τα ρίξουν στη φωτιά, δεν θα
φροντίσει πολύ περισσότερο για
σας;

Μτ 6, 26-29

Από την Παράδοση της Εκκλησίας Ο Άγιος Γεράσιμος και το λιοντάρι

Ο Άγιος Γεράσιμος, που ζούσε
στην έρημο του ποταμού Ιορδάνη,
συναντήθηκε κάποτε με ένα λιοντά-
ρι. Μόλις το θηρίο τον αντίκρισε,

111 / 127 - 128

άρχισε να βρυχάται με παρακλητικό τρόπο και να ανασηκώνει με δυσκολία το ένα του πόδι. Ένα μυτερό καλάμι είχε μπηχθεί στο πόδι του. Ο άγιος συμπόνεσε το πλάσμα του Θεού, τράβηξε με προσοχή από το πόδι του ζώου το καλάμι και περιποιήθηκε με πολλή φροντίδα το τραύμα.

Από τότε το λιοντάρι έγινε πιστός σύντροφος του Αγίου Γερασίμου. Τον ακολουθούσε παντού και τον υπηρετούσε, θέλοντας να εκφράσει την ευγνωμοσύνη του. Το διακόνημα που ανέθεσε ο άγιος στο λιοντάρι ήταν να συνοδεύει το γαϊδουράκι που μετέφερε νερό από το ποτάμι στο μοναστήρι.

Αυτό γινόταν για πολύ καιρό και είναι καταπληκτικό πώς το άγριο

θηρίο δεν πείραξε ποτέ το άλλο ζώο. Κάποια μέρα όμως, περαστικοί καμηλιέρηδες έκλεψαν το γαϊδουράκι την ώρα που το λιοντάρι κοιμότανε. Έτσι το λιοντάρι γύρισε μόνο του στον άγιο. Εκείνος μόλις είδε το λιοντάρι, υποψιάστηκε ότι θα έφαγε το γαϊδούρι και με ύφος αυστηρό του είπε: «Τώρα εσύ θα κάνεις τη δουλειά του γαϊδουριού που έφαγες». Έτσι κι έγινε. Κάθε μέρα φόρτωναν τις στάμνες στο λιοντάρι κι αυτό χωρίς καμιά διαμαρτυρία τις έφερνε πίσω στο μοναστήρι γεμάτες νερό.

Μετά από καιρό, οι έμποροι, που είχαν κλέψει το γαϊδούρι, περνούσαν και πάλι από τον ίδιο δρόμο, κοντά στην όχθη του Ιορδάνη, έχοντας μαζί τους και το κλεμμένο ζώο.

Το λιοντάρι βρισκόταν την ώρα εκείνη σ' αυτό το ίδιο μέρος, για να μεταφέρει νερό. Είδε το γαϊδουράκι, το αναγνώρισε κι άρχισε να βρυχάται και να στρέφεται εναντίον των εμπόρων. Αυτοί φοβήθηκαν και το έβαλαν στα πόδια, αφήνοντας μόνα τους τα ζώα.

Το λιοντάρι έπιασε με τα δόντια του το σχοινί και τράβηξε μαζί με το γαϊδουράκι και όλες τις καμήλες κατά το μοναστήρι. Όταν έφτασαν στο μοναστήρι το λιοντάρι οδήγησε όλα τα ζώα έξω από το κελί του Οσίου, γεμάτο χαρά. Όταν ο γέροντας είδε το πρωτοφανές αυτό θέαμα, χαμογέλασε, κατάλαβε ότι άδικα κατηγορήσε το λιοντάρι και το απάλλαξε από τη δύσκολη δουλειά του. Το λιοντάρι έσκυψε με σεβα-

σμό το κεφάλι, υποκλίθηκε σαν να αποχαιρετούσε τον γέροντα και χάθηκε βαθιά στην έρημο.

Δεν ξέχασε όμως τον ευεργέτη του. Ερχόταν μια φορά την εβδομάδα, τον προσκυνούσε κι έφευγε... Για χρόνια πολλά το λιοντάρι πήγαινε στο μοναστήρι προσκυνητής και επισκέπτης. Όσπου σε μια επίσκεψή του, δεν βρήκε τον γέροντα. Ένας μοναχός οδήγησε το λιοντάρι στον τάφο του αγίου κι εκείνο, σαν να κατάλαβε τι έγινε, άρχισε να κλαίει σπαρακτικά, έγειρε πάνω στον τάφο και ξεψύχησε. Η αγάπη κι η καλοσύνη του Αγίου Γερασίμου του Ιορδανίτη εξημέρωσε το άγριο λιοντάρι.

Ο Άγιος Σεραφείμ του Σάρωφ και η αρκούδα

Τον Άγιο Σεραφείμ του Σάρωφ τον υπηρετούσε μία αρκούδα, η οποία συχνά ξάπλωνε ήσυχα στα πόδια του ή έτρωγε από το χέρι του. Κάποια μέρα ήρθαν επισκέπτες, οι οποίοι, ως συνήθως, έδειχναν φοβισμένοι στη θέα του θηρίου. Τότε ο άγιος απευθύνθηκε στην αρκούδα: «Άκου εδώ Μίσα», της είπε, «αντί να τρομάζεις τους ανθρώπους, δεν πηγαίνεις καλύτερα να μου φέρεις κάτι για να τους προσφέρω;». Εκείνη υπάκουσε, χώθη-

κε στο δάσος και σε λίγο επέστρεψε περπατώντας όρθια στα πίσω πόδια. Στα μπροστινά κρατούσε μια κηρήθρα με μέλι.

IV. Το φυσικό περιβάλλον στη λατρεία, στις εικόνες, στους ναούς

Ο Θεοφάνης από την Κρήτη, ένας ξακουστός αγιογράφος, έχει ζωγραφίσει μια ωραία παράσταση στο μοναστήρι του Αγίου Νικολάου του Αναπαυσά, στα Μετέωρα. Απεικονίζει τον Αδάμ να ευλογεί όλα τα

**ζώα, ήμερα και άγρια, που στέκο-
νται φιλικά και ειρηνικά απέναντί
του.**

**Στη χριστιανική τέχνη συναντούμε
πολλές εικόνες και σκηνές από τη
φύση: δέντρα, λουλούδια, βουνά,
ποτάμια αλλά και ζώα, ψάρια και
πουλιά. Κάποιες φορές τα στοιχεία
της φύσης προσωποποιούνται.**

**Το βλέπουμε αυτό για παράδειγ-
μα στην απεικόνιση της Βάπτισης
του Χριστού. Ο ποταμός Ιορδάνης
παρουσιάζεται με ανθρώπινη μορ-
φή, σαν ένας γέροντας που ιππεύει
δυσο δελφίνια, και η θάλασσα απει-
κονίζεται σαν μια όμορφη κοπέλα,
καθισμένη πάνω σε ένα θαλάσσιο
κήτος. Σε άλλες εικόνες βλέπουμε
τον Χριστό στο κέντρο ενός αμπε-
λιού, με τους Αποστόλους γύρω
του, ανάμεσα στα κλήματα.**

118 / 129 - 130

Στα πρώτα χριστιανικά χρόνια, πολλά από τα στοιχεία της φύσης χρησιμοποιήθηκαν σα σύμβολα.

- ↓ Το **παγώνι**, όμορφα παρουσιασμένο σε ψηφιδωτά, όπως αυτό στον Άγιο Γεώργιο, στη Ροτόντα, στη Θεσσαλονίκη, συμβολίζει την Ανάσταση και την αθανασία.
- ↓ Τα **περιστέρια**, ήταν αγαπημένο θέμα των πρωτοχριστιανικών χρόνων, σύμβολο του Αγίου Πνεύματος.
- ↓ Ο **πελεκάνος** χρησιμοποιήθηκε στα παλαιοχριστιανικά ψηφιδωτά αλλά, πολλές φορές, θα

τον δούμε να στολίζει και ξυλό-
γλυπτα τέμπλα. Συμβολίζει την
σταυρική θυσία του Χριστού. Ο
Χριστός έχυσε το Αίμα Του στον
σταυρό, όπως και ο πελεκάνος
που τρυπάει την πλευρά του για
να θρέψει με το αίμα του τα παι-
διά του.

- ↓ Σε χριστιανικούς ναούς συνα-
ντούμε την παράσταση με το
ελάφι δίπλα σε πηγή, που συμ-
βολίζει την ψυχή του ανθρώπου
που διψάει και λαχταράει για τον
Θεό.
- ↓ Και η Παναγία που είναι η πηγή
της Ζωής, ως Θεοτόκος, απεικο-
νίζεται στην εικόνα της **Ζωοδό-
χου Πηγής**, καθισμένη σε κολυμ-
βήθρα που με το νερό της γεμίζει

**δεξαμενή απ' όπου κάθε αναγκε-
μένος άνθρωπος μπορεί να πιεί
και να αναζωογονηθεί.**

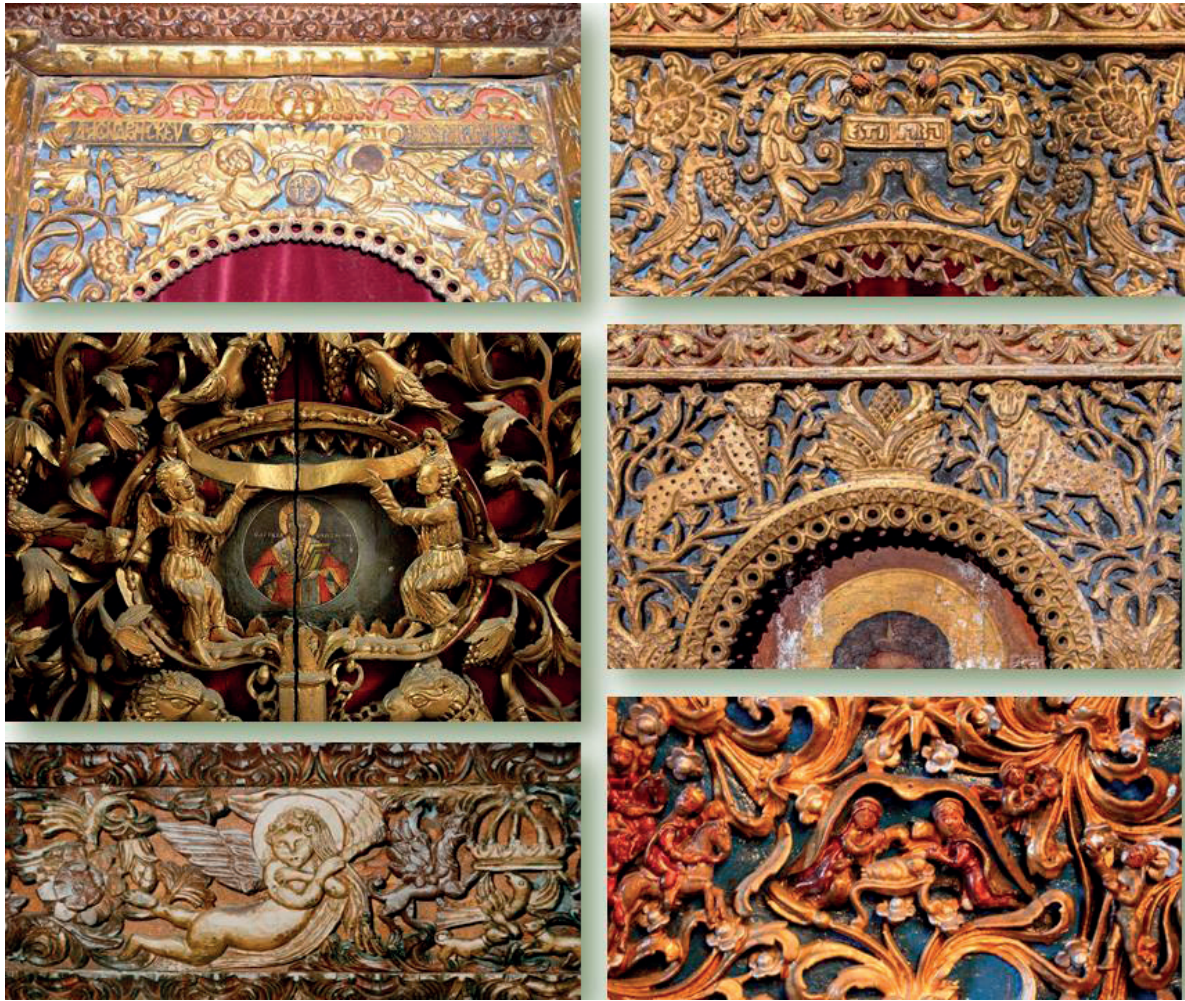
**Η Εκκλησία χρησιμοποιεί την
κτίση για να αγιάσει τον άνθρω-
πο. Γι' αυτό ο ιερέας ραντίζει με
αγιασμό, δηλαδή νερό αγιασμέ-
νο, χρησιμοποιώντας ένα κλωνάρι
βασιλικού. Γι' αυτό προσφέρουμε
στην Εκκλησία το πρόσφορο και
το κρασί, για να γίνουν το Σώμα και
το Αίμα του Χριστού και να μεταλά-
βουμε. Στις μεγάλες γιορτές κάνου-
με αρτοκλασία, δηλαδή προσφέ-
ρουμε τους πέντε άρτους, το λάδι**

121 / 130 - 131

και το κρασί κι ο ιερέας τα ευλογεί και τα μοιράζει στους πιστούς. Τις εικόνες των αγίων, τους ναούς, τον Σταυρό, τον Επιτάφιο τα στολίζουμε με λουλούδια.

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Παρατηρούμε προσεκτικά τις φωτογραφίες από διάφορα ξυλόγλυπτα τέμπλα. Ποια στολίδια από τη φύση (φυτά και ζώα) ή άλλες παραστάσεις διακρίνουμε; Αφού τα εντοπίσουμε, συζητάμε για ποιο λόγο επέλεξαν οι ξυλογλύπτες να διακοσμήσουν με αυτά τον ναό.

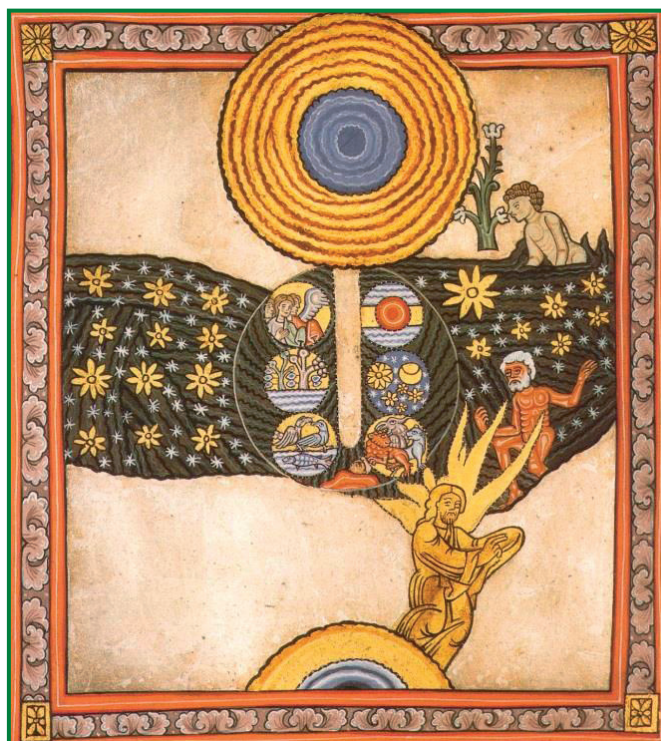

Η ευθύνη του ανθρώπου για την κτίση

Στο πρώτο βιβλίο της Αγίας Γραφής, τη Γένεση, βλέπουμε τον ίδιο τον Θεό να τοποθετεί τον άνθρωπο υπεύθυνο για την προστασία και τη συντήρηση όλης της Δημιουργίας. Πίσω από κάθε όμορφο πράγμα

123 / 131 - 132

που συναντάμε, βρίσκεται ο Θεός.
Αν αγαπάμε αληθινά τον Θεό, αγαπάμε και προστατεύουμε αυτά που δημιούργησε.

Η Ορθόδοξη Εκκλησία όρισε την **1η Σεπτεμβρίου**, την ημέρα που αρχίζει το εκκλησιαστικό έτος, ως ημέρα προστασίας φυσικού του περιβάλλοντος και τη γιορτάζει με μια ειδική ακολουθία που γράφτηκε

γι' αυτόν τον σκοπό. Η 5^η Ιουνίου γιορτάζεται από όλο τον κόσμο ως η παγκόσμια ημέρα προστασίας του περιβάλλοντος.

Το κολιμπρί, το μικρότερο πουλί στον κόσμο (ινδιάνικος μύθος)

Κατά τη διάρκεια μιας πυρκαγιάς στο δάσος, όπως λέει ένας ινδιάνικος μύθος, όλα τα ζώα έτρεχαν να ξεφύγουν από τον κίνδυνο της φωτιάς, εκτός από ένα μικρό κολιμπρί, το πιο μικρό πουλί του δάσους.

Αυτό πήρε μία σταγόνα νερό με το ράμφος του και με κίνδυνο της ζωής του, την έριξε στην φωτιά!

«Είσαι τρελό; Δεν μπορείς να σταματήσεις την πυρκαγιά με μια σταγόνα νερό», του λέει κάποιο

ζώο απ' αυτά που έτρεχαν πανικόβλητα να σωθούν. «Το ξέρω», απαντά το κολιμπρί, «όμως κάνω αυτό που μου αναλογεί».

Τίποτα στη φύση δεν είναι άχρηστο! (λαϊκό ινδικό παραμύθι)

Τον παλιό καιρό, τα αγόρια πήγαιναν σε δασκάλους και μαθήτευαν δίπλα τους για πολλά χρόνια, για να μορφωθούν. Όταν οι μαθητές έπαιρναν τη γνώση και τη σοφία που ζητούσαν, γύριζαν στο σπίτι τους με τις ευχές των δασκάλων τους και άρχιζαν την ενήλικη ζωή τους. Κάποτε δύο μαθητές, αφού τελείωσαν τις σπουδές τους, ρώτησαν τον δάσκαλό τους: «Δάσκαλε, τι δώρο να σου προσφέρουμε για τη σοφία που μας χάρισες;».

Ο δάσκαλος χάρηκε με την αγάπη και την ευγνωμοσύνη που του έδειξαν οι μαθητές του, δεν περίμενε να του δώσουν τίποτε παραπάνω. Παρ' όλα αυτά, αποφάσισε να προσθέσει στη σοφία των μαθητών του λίγη ακόμη. Έτσι τους είπε: «Καλά μου παιδιά, πηγαίνετε στο δάσος και φέρτε μου μερικά ξερά φύλλα. Προσέξτε, όμως, θα τα πάρετε μόνο αν δεν θέλει να τα χρησιμοποιήσει κανείς άλλος».

Οι μαθητές του απόρησαν με το παράξενο δώρο που τους ζήτησε ο δάσκαλός τους, αλλά επειδή του

ήταν αφοσιωμένοι και του είχαν εμπιστοσύνη έφυγαν για να κάνουν ό,τι τους ζήτησε. Μόλις μπήκαν στο δάσος, αντίκρισαν ένα σωρό από ξερά φύλλα. Την ώρα που άρχισαν να τα μαζεύουν, ένας γέρος χωρικός ήρθε τρέχοντας και τους είπε: «Σας παρακαλώ, αφήστε αυτά τα φύλλα πίσω στον σωρό. Εγώ τα μάζεψα για να τα κάνω λίπασμα. Τα ανακατεύω με το χώμα και μετά από λίγο καιρό γίνονται καταπληκτικό λίπασμα για τα φυτά μου, κι έτσι η σοδειά μου είναι πλούσια».

Οι μαθητές άφησαν τα φύλλα και προχώρησαν παραπέρα. Εκεί είδαν τρεις γυναίκες να μαζεύουν ξερά φύλλα και να τα βάζουν στα καλάθια τους. «Τι τα κάνετε αυτά τα ξερά φύλλα;», τις ρώτησαν. «Τα

καίω για να ζεστάνω νερό και να πλύνω τα ρούχα μας», αποκρίθηκε η πρώτη γυναίκα. «Διαλέγω τα πιο ωραία φύλλα και φτιάχνω πολύχρωμα μπουκέτα ή ζωγραφίζω πάνω τους όμορφες εικόνες. Όλα αυτά τα πουλάω κι έτσι κερδίζω μερικά χρήματα για να θρέψω τα παιδιά μου», είπε η δεύτερη. «Μαζεύω ξερά φύλλα από αυτό το δέντρο, γιατί ο άντρας μου είναι φαρμακοποιός και τα χρησιμοποιεί για να φτιάξει φυτικά φάρμακα. Γιατρεύει έτσι πολλές αρρώστιες», απάντησε και η τρίτη.

Οι μαθητές τότε προχώρησαν βαθύτερα στο δάσος. Είδαν κάτι ξερά φύλλα κάτω από ένα ψηλό δέντρο. Εκείνη τη στιγμή πέρασε ένα μεγάλο πουλί, πήρε ένα φύλλο και το άφησε πάνω σε ένα άλλο

δέντρο. Το πουλί έφτιαχνε τη φωλιά του από ξερά φύλλα και χορτάρι. Έτσι, δεν πήραν τα φύλλα που ήταν χρήσιμα στο πουλί και αποφάσισαν να γυρίσουν πίσω. Στον δρόμο είδαν μια μικρή λίμνη όπου επέπλεε ένα ξερό φύλλο. «Υπάρχει ένα μεγάλο ξερό φύλλο που δεν το χρειάζεται κανείς», είπε ο ένας.

Οι μαθητές πήγαν στη λίμνη και μάζεψαν το φύλλο. Με έκπληξη είδαν δύο μεγάλα κόκκινα μυρμήγκια επάνω του. Καθώς ο ένας μαθητής κρατούσε το φύλλο στο χέρι του, τα δύο μυρμήγκια έμοιαζαν να λένε: «Αυτό το ξερό φύλλο είναι το σωσίβιό μας. Αν δεν υπήρχε, θα είχαμε πνιγεί».

Μετά απ' αυτό, οι δύο μαθητές παράτησαν το άσκοπο ψάξιμο, γύρισαν στον δάσκαλό τους και του

είπαν λυπημένοι: «Δάσκαλε, ανακαλύψαμε ότι ακόμα και τα ξερά φύλλα έχουν πάρα πολλές χρήσεις. Όλα τα ξερά φύλλα που βρήκαμε ήταν χρήσιμα για διάφορους λόγους. Συγχώρεσέ μας που δεν φέραμε το δώρο που μας ζήτησες».

«Αγαπητά μου παιδιά», απάντησε ο δάσκαλος, «πήρα το δώρο που ήθελα. Η γνώση που αποκτήσατε σήμερα είναι το δώρο που μου κάνατε. Ακόμα κι ένα ξερό φύλλο είναι πολύ χρήσιμο για τον άνθρωπο, τα πουλιά, ακόμα και τα έντομα. Μην ξεχάσετε ποτέ το μάθημα που πήρατε σήμερα».

Από την ελληνική ποίηση και μου- σική

Αυτόν τον κόσμο τον καλό τον
χιλιοπαλωμένο
βρε ράβε ξήλωνε, ράβε ξήλωνε
δουλειά, δουλειά, δουλειά να μη σου
λείπει.

Αυτόν τον κόσμο τον καλό άλλοι τον
είχαν πρώτα
βρε γέλα φίλε μου, γέλα φίλε μου
δεν είναι, δεν είναι, δεν είναι και για
λύπη

Αυτόν τον κόσμο τον καλό σ' εμάς
τον παραδώσανε
βρε τρέχα φίλε μου, τρέχα φίλε μου
και μη, και μη, και μη βαριά το
παίρνεις

Αυτόν τον κόσμο τον καλό άλλοι τον
καρτεράνε
βρε σκέψου φίλε μου, σκέψου φίλε
μου
την ώρα, την ώρα, την ώρα που θα
φεύγεις.

Στίχοι: Βασίλης Ανδρεόπουλος
Μουσική: Σταύρος Ξαρχάκος

Η αλφαβήτα της αγάπης

Αγαπώ τη ζωή
Βόλτες θέλω να κάνω στη στεριά και
στη θάλασσα
Γεμίζω με οξυγόνο τα πνευμόνια
μου

Δίπλα μου έχω ένα σπουργίτι
Ετοιμάσου για αγώνα, μου λέει το
σπουργίτι μου

Ζουζούνια κάνε φίλους
Ήλιε μου, φώτιζε τους δρόμους της
ζωής μου
Θέλω το σπιτικό μου να σωθεί
Ιδανικό μου έκανα Παράδεισος να
γίνει η Γη
Καβαλάρης ξεκινώ
Λάβαρο η καθαρή η θάλασσα, το
φουντωμένο δέντρο
Μαζεύω καθετί που σε βρομίζει
Νερό, νεράκι καθαρό ποθώ να 'χει
κάθε πηγή
Ξαστεριά και όχι νέφος να 'χει ο
ουρανός
Όαση να 'ναι η Γη μας
Πάγοι μη λιώνετε
Ραγίζει η καρδιά μου που σας
σκέφτεται
Σκοπός του δώρου του Θεού
υπόσχομαι να γίνω

Ταρακουνάω, παιδί εγώ, τους γύρω
μου
Υγεία για να έχω εγώ, κι η Γη υγεία
πρέπει να 'χει
Φωτίζω, ναι, εγώ τον κόσμο
Χέρι ζητώ
Ψάχνω να βρω το χέρι το δικό σου
Ωραία που είναι η ζωή
Μαζί με φίλο θα σώσουμε τη Γη.
Έλα εδώ, έλα κι εσύ, μπορούμε να
σώσουμε τη Γη!
Γαλάτεια Σουρέλη,
Δωσ' μου το χέρι σου

Το τραγούδι της ανακύκλωσης

Στον κήπο τον πιο όμορφο μας
έβαλες Θεέ
Να τον ποτίζουμε και να τον
φροντίζουμε
Μα εμείς τον ρημάξαμε, του κάναμε
ζημιά,

Το σπίτι μας χαλάσαμε σαν άμυαλα
παιδιά

Κάλιο αργά, κάλιο αργά, παρά ποτέ
κάλιο αργά...

Ανακυκλώνω, ανακυκλώνω η λύση
είναι μία

Χαρτιά και σίδερα ξαναλιώνω και
κάνω οικονομία

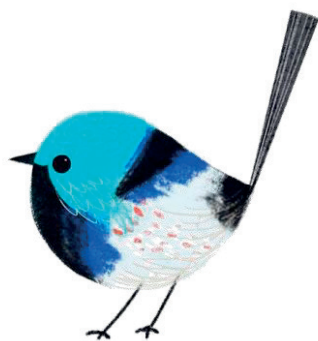
Ανακυκλώνω, ανακυκλώνω γιατί
είναι αμαρτία

Να σπαταλάω και να λερώνω τη
Δημιουργία.

Στον κήπο τον πιο όμορφο μας
έβαλες Θεέ

Για να τρεφόμαστε και να
ντυνόμαστε

Μα εμείς δηλητηριάσαμε αέρα και
νερά

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- 1.** Παρουσιάζουμε σαν θεατρική σκηνή την ιστορία «τίποτα στη φύση δεν είναι άχρηστο».
- 2.** Με αφορμή το τραγούδι «Ράβε ξήλωνε», μπαίνουμε σε κύκλο και ο καθένας μας με τη σειρά του λέει τι παρέλαβε και τι θα παραδώσει, αφού βέβαια επαναλάβει όλα όσα είπαν οι προηγούμενοι στον κύκλο!

3. Με αφορμή τη φράση «ό,τι έχω ανάγκη ξοδεύω μόνο», από το «τραγούδι της ανακύκλωσης», ομαδοποιούμε τα απολύτως αναγκαία και τα μάλλον περιττά αντικείμενα που έχουμε μαζέψει στην τσάντα ή στο δωμάτιό μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΠΗΓΕΣ ΕΙΚΟ- ΝΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ ΚΕΙΜΕΝΑ

**[όλα τα μεταφρασμένα βιβλικά κεί-
μενα αντλήθηκαν από την ιστοσελί-
δα της Αμερικανικής Βιβλικής Εται-
ρείας, πηγή: bibles.org]**

- ↓ Άγγελου Σικελιανού, Λυρικός Βίος, τομ. Δ΄, εκδ. Ίκαρος, Αθή-
να ³1975.**
- ↓ Άλκη Ζέη, Το καπλάνι της βιτρί-
νας, εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα 2011.**
- ↓ Ανθολόγια Δημοτικού Α΄- Β΄ τά-
ξης και Γ΄- Δ΄ τάξης, 2006.**
- ↓ Ανθολόγιο για τα παιδιά του Δη-
μοτικού, μέρος τρίτο, Οργανι-
σμός Εκδόσεως Διδακτικών Βι-
βλίων, 1975.**
- ↓ Άννα Κωστάκου-Μαρίνη, Το Πά-
σχα της Αννούλας, εκδ. Παρου-
σία, Αθήνα 1994.**

- ↓ Άννα Κωστάκου-Μαρίνη, Οι γιορτές του Αποστόλη, εκδ. Αρμός, Αθήνα, 2001.
- ↓ Άννα Κωστάκου-Μαρίνη, Η γιορτή του Σωτήρη, εκδ. Αρμός, Αθήνα 1996.
- ↓ Αυτόν τον κόσμο τον καλό (Ράβε ξήλωνε) - 1972, Στίχοι: Βασίλης Ανδρεόπουλος Μουσική: Σταύρος Ξαρχάκος.
- ↓ Αν όλα τα παιδιά της γης – 1997, Στίχοι: Γιάννης Ρίτσος Μουσική: Μίμης Πλέσσας.
- ↓ Γέροντος Πορφυρίου, Ανθολόγιο Συμβουλών, εκδ. Ι. Γ. Ησ. Μεταμορφώσεως Σωτήρος, Μήλεσι Ωρωπού 2010.
- ↓ Γαλάτεια Γρηγοριάδου-Σουρέλη, Δώσ' μου το χέρι σου, εκδ. Πατάκης, Αθήνα 2009.

- ↓ Γεώργιος Μέγας, Ελληνικές γιορτές και έθιμα της λαϊκής λατρείας, εκδ. Εστία, Αθήνα 2007.
- ↓ Γιάννης Ρίτσος, Ποιήματα 1930-1960 τ. Β', εκδ. Ίκαρος, Αθήνα 1961· Ποιήματα [1938-1971], Μικρό Αφιέρωμα, τόμος Δ', εκδ. Κέδρος, Αθήνα ¹⁰1984.
- ↓ Διονύσιος Σολωμός, Ποιήματα και πεζά, εκδ. Στιγμή, Αθήνα 1994.
- ↓ Εγώ κι εσύ μαζί - 1995 Στίχοι: Τζίμης Πανούσης Μουσική: Randy Newman, Αλκίνοος Ιωαννίδης & Τζίμης Πανούσης <https://www.youtube.com/watch?v=dgqhDkH3c>
- ↓ Έμιλυ Ντίκινσον, Έλα στον κήπο μου. Ποιήματα, (Ποίημα υπ' αρ. 324), εκδ. Αρμός, Αθήνα 2011.

- ↓ Ποιήματα, Μετάφρ. Μαρία Δαμόλη. Εκδόσεις «γιαλός», Αθήνα 2011.
- ↓ Θρησκευτικά Γ΄ τάξης Δημοτικού (1992).
- ↓ Θρησκευτικά Δ΄ τάξης Δημοτικού (1993).
- ↓ Θρησκευτικά Ε΄ τάξης Δημοτικού (1995).
- ↓ Θρησκευτικά ΣΤ΄ τάξης Δημοτικού (1995).
- ↓ Θρησκευτικά Γ΄ τάξης Δημοτικού (2006).
- ↓ Θρησκευτικά Δ΄ τάξης Δημοτικού (2006).
- ↓ Θρησκευτικά Ε΄ τάξης Δημοτικού (2006).
- ↓ Θρησκευτικά ΣΤ΄ τάξης Δημοτικού (2006).
- ↓ Μαρία Γουμενοπούλου, Γλυκό

τσαμπί σταφύλι, εκδ. Πατάκης,
Αθήνα 2002.

↓ Όλες του κόσμου οι Κυριακές,
Album: Χάρις Αλεξίου- 24 τρα-
γούδια (1977), Στίχοι: Παπαδό-
πουλος Λευτέρης, Μουσική: Νι-
κολόπουλος Χρήστος

↓ Κώστας Καρυωτάκης, Ελεγεία
και Σάτιρες, εκδ. Ιδεόγραμμα,
Αθήνα 1997.

↓ Κοτσαλίδου Δόξα, Ο καθρέπτης
μου, εκδ. Ελληνοεκδοτική, Αθή-
να 2013.

↓ Νανουρίσματα και άλλα Δημοτι-
κά τραγούδια και παιχνίδια για
παιδιά, εκδ. Θυμάρι, Αθήνα 1994.

↓ Κώστας Καρυωτάκης, «Κυρια-
κή», από τη συλλογή Ελεγεία
και σάτιρες, 1927.

↓ Κωστής Παλαμάς, Ανθολογία,

- εκδ. Πατάκης , Αθήνα 2011.
- ↓ Μια νέα αρχή (We are the world)
- Παιδική Χορωδία Σπύρου Λάμπρου, Στίχοι: Τ. Θεοδωρόπουλος, Μουσική: Lionel Richie.
 - ↓ Μοναχή Γαβριηλία, Ανακυκλώνω
- Για να μάθουμε να πετάμε, εκδ. Τάλαντο
 - ↓ Μουντές Ματθαίος, Τα παιδιά, από τη συλλογή του Νηπιοβαπτισμός, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 1992.
 - ↓ Ματθαίος Μουντές, Ιστορίες από τη Βίβλο, Καινή Διαθήκη, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1998.
 - ↓ Μαρίζα Ντεκάστρο, Βυζαντινή Τέχνη. Οδηγός για παιδιά, εκδ. Κέδρος, Αθήνα 2001.
 - ↓ Μαρίζα Ντεκάστρο, Διαβάζοντας τις βυζαντινές εικόνες, εκδ. Νέοι

- Ακρίτες, Αθήνα 1992.**
- ↓ **Ο παλιάτσος, Μουσική: Νότης Μαυρουδής, Στίχοι: Μέλπω Ζαροκώστα, Ερμηνεία: Δήμητρα Ζαχαρίου και χορωδία (1ο βραβείο στον διεθνή διαγωνισμό παιδικών χορωδιών της Λισσαβόνας το 1990), Πρώτη Ερμηνεία: Παιδική Χορωδία Ωδείου Kodaly.**
- ↓ **Όσκαρ Ουάιλντ, Ο εγωιστής γίγαντας, εκδ. Μίνωας, Αθήνα 2011.**
- ↓ **Σπύρος Κοκκίνης, Σχολική ποιητική ανθολογία, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας» Ι.Δ. Κολλάρου και Σιας Α.Ε. 1974.**
- ↓ **Τα παιδιά διαβάζουν τη Βίβλο, εκδ. Ελληνική Βιβλική Εταιρία, Αθήνα 2005.**

- ↓ Τα παιδιά ζωγραφίζουν, Στίχοι: Μιχάλη Μπουρμπούλη, Μουσική: Γιώργου Χατζηνάσιου.
- ↓ Τζέλα, Λέλα, Κόρνας και ο Κλεομένης, «Ένας ίσον Κανένας», Μουσική, Στίχοι: Φοίβος Δεληβοριάς <https://www.youtube.com/watch?v=6DHnW0gVmNg>
- ↓ Τζιάνι Ροντάρι, Φλυαρίες ανάμεσα στον ουρανό και τη γη, τ.1, εκδ. Τεκμήριο, Αθήνα 1986.
- ↓ Ρένα Καρθαίου, Ανθολόγιο για παιδιά του Δημοτικού, Μέρος πρώτο, ΟΕΔΒ, Αθήνα 1975.
- ↓ Σίμωνος μοναχού, Η ζωοφιλία των αγίων και η αγιοφιλία των ζώων, εκδ. Άγιος Στέφανος, Αθήνα 2007.
- ↓ Σταλαγματιές της αγάπης του Θεού, εκδ. Ιεράς Μονής

Χρυσοπηγής, Χανιά 2006.

↓ Φώτω Σκορδά, Το πρώτο Πάσχα,
Η ιστορία του βασιλιά της καρ-
διάς μας, εκδ. Ακρίτας, Αθήνα
2008.

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

- σ. 5** Η Ανάσταση 1, Μπάμπης Πυ-
λαρινός
- σ. 6** Άνοιξη, Χρήστος Μποκόρος,
2004
- σ. 8** Έαρ συντετριμμένο, Χρή-
στος Μποκόρος, 2012
- σ. 12** Ευαγγελισμός, Todor
Mitronic
- σ. 16** Τέσσερις εποχές. Άνοιξη,
Μπάμπης Πυλαρινός, Γιορτή
2008
- σ. 20** Η κυρα-Σαρακοστή από ζυ-
μάρι

150 / 139, 141

- σ. 24** Τρίπτυχο από την Ιερά Μονή Αγίας Αικατερίνης Σινά με παραστάσεις τον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου, τη Μεταμόρφωση του Χριστού και την ανάσταση του Λαζάρου, 2ο μισό 12ου αιώνα, Βοκυτόπουλος Π. Λ. Βυζαντινές Εικόνες. - Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών, 1995, εικ. 41.
- σ. 26** Λαζαρίνες Αιανής, 2015 και λαζαράκια
- σ. 29** Βαϊφόρος, Χρήστος Γουσίδης
- σ. 31** Βαϊφόρος, Έλενα Τσερκάσοβα
- σ. 39** Μυστικός Δείπνος, Έλενα Τσερκάσοβα
- σ. 43** Ο διαμερισμός των ιματίων του Χριστού, καθεδρικός

- Ναός του Τολέδο, Δομήνικος
Θεοτοκόπουλος, 1579**
- σ. 46** **Η Σταύρωση, Μπάμπης Πυ-
λαρινός**
- σ. 49** **Επιτάφιος θρήνος, Κωνστα-
ντίνος Παρθένης, 1917**
- σ. 53** **Η Ανάσταση Ούκ έστιν ώδε,
Μπάμπης Πυλαρινός**
- σ. 59** **Η εις Άδου Κάθοδος, τοιχο-
γραφία Μονή Χώρας (Κων-
σταντινούπολη), 14ος αιώ-
νας**
- σ. 63** **Χρυσοκέντητος Επιτάφιος
του Παγώνη, Ιερά Μονή Ξη-
ροποτάμου**
- σ. 65** **Ανθισμένη κυψέλη, Χρήστος
Μποκόρος, 2002**
- σ. 66** **Η Ανάσταση 3, Μπάμπης Πυ-
λαρινός**
- σ. 68** **Αμυγδαλιά, Χρήστος Μποκό-
ρος, 2006**

- σ. 70** Στο δρόμο για την Ανάσταση, Μπάμπης Πυλαρινός, Γιορτή 2008
- σ. 73** Ίδε ο άνθρωπος (Ecce Homo), Ostar Lozynsky
- σ. 74** Τρίπτυχο από επιστύλιο τέμπλο στην Ιερά Μονή Αγίας Αικατερίνης Σινά με παραστάσεις τη Βαϊφόρο, τη Σταύρωση και την Εις Άδου κάθοδο,, 2ο μισό 12ου αιώνα, Μουσείο Getty 2006, εικόνα σ. 172.
- σ. 75** Άνοιξη σε φλογισμένο τοπίο, Χρήστος Μποκόρος, 2005
- σ. 78** Η εις Άδου κάθοδος, Todor Mitrovic
- σ. 81** Σταύρωση, Erasmus Grasser, 1490

- σ. 83** πασχαλινή κάρτα,
quenalbertini
- σ. 84** Το δείπνο με την τελετή του
Σέντερ, Marc Chagall, 1925
- σ. 89** Ο δίκαιος προφήτης Νώε,
Biljana Jovanović, 2006
- σ. 91** Birds illustration, Caroline
Alfreds
- σ. 96** Η Δημιουργία, Natalya
Rusetska
- σ. 96** Η κιβωτός του Νώε, Natalya
Rusetska
- σ. 98** Η ιστορία του Νώε, μωσαϊ-
κό από τη βασιλική του Αγί-
ου Μάρκου Βενετία, 12ος αι-
ώνας
- σ. 102** Ο Αδάμ και η Εύα στον πα-
ράδεισο και πάλι, Έλενα
Τσερκάσοβα
- σ. 105** Ψαλμός 103, Έλενα Τσερκά-
σοβα, 2016

- σ. 107** Οι τρεις παίδες εν καμίνω,
Έλενα Τσερκάσοβα
- σ. 110** Λουλούδια, πουλιά και πε-
ταλούδα, Γιάννης Ζήκας
- σ. 111** Ο άγιος Γεράσιμος και το
λιοντάρι, Έλενα Τσερκάσο-
βα
- σ. 116** Ο άγιος Σεραφείμ του Σά-
ρωφ και η αρκούδα, Έλενα
Τσερκάσοβα
- σ. 117** Ο Αδάμ δίνει ονόματα στα
ζώα, τοιχογραφία στη Μονή
Αγίου Νικολάου Αναπαυσά
(Μετέωρα), Θεοφάνης Κρη-
τικός (Στρελίτζας), 1527
- σ. 119** Περιστέρια πίνουν νερό σε
κρήνη (λεπτομέρεια), Μω-
σαϊκό στο μαυσωλείο της
Galla Placidia (Ραβέννα),
5ος αιώνας

- σ. 119** Παγώνι (λεπτομέρεια), Μωσαϊκό από τη Βασιλική του αγίου Κλήμη, Ρώμη, 1130
- σ. 121** Ελάφια πίνουν νερό σε πηγή (λεπτομέρεια), Μωσαϊκό από τη Βασιλική του αγίου Κλήμη, Ρώμη, 1130
- σ. 123** Σύνθεση με λεπτομέρειες από ξυλόγλυπτα τέμπλα
- σ. 124** Hildegard von bingen scivias 2.1 The redeemer 1150, trivium art history
- σ. 127** Illustration με ζώα, Kelsey Oseid
- σ. 133** Global party, Μπάμπης Πυλαρινός, Γιορτή 2008
- σ. 134** Ο άγιος Παύλος Obnorskiy στο δάσος με ζώα, Prostev Aleksandr
- σ. 138** Ο άγιος Φραγκίσκος της Ασίζης (λεπτομέρεια)

- σ. 139** πουλάκι, neikoart.com
- σ. 140** Ο άγιος Απολλινάριος, μωσαϊκό στη Βασιλική Αγίου Απολλινάριου του νέου, 6ος αιώνας
- σ. 141** Πουλάκια και λουλούδια (λεπτομέρεια τοιχογραφίας), Γιάννης Ζήκας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 3ου ΤΟΜΟΥ

**7. «Χριστός Ανέστη»
Γιορτάζοντας το Πάσχα**

8. Ο κόσμος μας, ένα στολίδι

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.